NATOs bomber i Prishtina "diskriminerte ikke mellom etniske grupper", både serbere, kosovo-albanere og tyrkere ble truffet … (Los Angeles Times 8.4. 1999)

30,-

Stopp krigen NÅ!

Stopp fordrivinga av Kosova-albanerne

Les om:

Kosovas historie

Bakgrunnen for krigen

OSSE-rapport om terror mot flyktninger

Rambouillet – okkupasjonsavtalen fra Paris

Likhetene med krigsutbruddet i 1914

Clinton-doktrinen

og oppgavene i freds- og antikrigsarbeidet

Et hefte fra AKP med bidrag fra.: Arnljot Ask, Michel Chossudovski, Kjersti Ericsson, Erling Folkvord, Jorun Gulbrandsen, Kjersti Jacobsen, Michael T. Klare, Peter M. Johansen, Astor Larsen, Line Schou, Pål Steigan og Terje Valen

Eit hefte frå Arbeidernes Kommunistparti

AKP, april 1999 **Utgitt av Røde Fane**

akp

Et bidrag til freds- og antikrigsarbeidet

Dette heftet er laga i nokså stort tempo for å være et bidrag til det raskt voksende freds- og antikrigsarbeidet. Sentralstyret i AKP vedtok å lage heftet midt i april. Redigeringa ble avslutta da Norge hadde deltatt drøyt fire uker i NATO-krigen mot Jugoslavia og før vedtakene fra NATOs jubileumstoppmøte var kjent. Hver enkelt artikkel uttrykker forfatterens egne synspunkter, men utvalget av artikler er et uttrykk for hvilke emner AKP mener det nå er særlig viktig å få debatt rundt. AKP håper heftet skal bli nyttig for alle som ønsker å danne seg et sjølstendig bilde av hva krigen handler om og hvordan krigen kan stanses.

De fleste artiklene i heftet har vært trykt i Klassekampen, den eneste norske dagsavisa som er mot krigen. Vil du bli abonnent og få tilgang til daglige nyheter og kommentarer kan du ringe 22 05 95 72, Klassekampens abonnementstelefon eller bruke bestillingsslippen bakerst i dette heftet.

Skaff deg mer informasjon – start arbeid for å stoppe krigen!

Har du tilgang til Internett kan du finne nyttig informasjon på AKPs heimeside – **www.akp.no** – eller på det som nå er den mest dekkende norskspråklige antikrigssida: **www.leftist.net/~nilsplie/jugoslavia/jugoslavia.htm**

Der finner du også henvisninger til andre organisasjoner som er mot krigen og ei lang rekke henvisninger til informasjon fra mange kanter av verden.

Bestill gjerne flere hefter for salg blant arbeidskamerater, naboer og venner

Heftet koster 30 kr + porto, og bare 20 kr + porto hvis du bestiller minst 10 eks. Bestilles fra AKPs Oslo-kontor: tlf. 22 98 90 60, telefaks 22 98 90 55, e-post: **akp@akp.no** eller vanlig post: AKP, Osterhausgata 27, 0183 Oslo.

INNHOLD

	Side
Del 1: Innledning	
1. HVORFOR ER JEG MOT KRIGEN? AV KJERSTI ERICSSON	3
2. SMAKLØSHET, HELVETE OG PROPAGANDA AV PETER M. JOHANSEN	5
Del 2: Hvorfor ble det krig? Hva er USAs og NATOs mål?	
3. KRIG I VÅR TID AV PÅL STEIGAN	7
4. BALKANIA – ELLER NY BALKANKRIG? AV ARNLJOT ASK	9
5. DET STÅR OM EURASIA AV PETER M. JOHANSEN	10
6. OKKUPASJONSAVTALEN FRA PARIS AV ASTOR LARSEN	11
7. HISTORISKE PARALLELLER FRA 1914 TIL 1999 AV PÅL STEIGAN	13
8. NI BUD OM KRIGSGALSKAP AV ASTOR LARSEN OG PETER M. JOHANSEN	14
9. INTERNASJONAL STORFINANS PARTERER JUGOSLAVIA AV MICHAEL CHOSSUDOVSKI	15
Del 3: En kortversjon av Kosovas historie	
10. HVEM BODDE I KOSOVA? AV PETER M. JOHANSEN	18
11. KOSOVA-KONFLIKTENS VUGGER AV PETER M. JOHANSEN	20
12. KAMPEN OM REPUBLIKKEN AV PETER M. JOHANSEN	22
13. DEN TOTALE ETNISKE POLARISERINGA AV PETER M. JOHANSEN	24
14. UCKS REVOLUSJONÆRE FORLØPERE AV PETER M. JOHANSEN	26
KART OVER OMRÅDET	26
Del 4: Oppgavene for freds– og antikrigsbevegelsen	
15. FOR NASJONAL SJØLRÅDERETT – MOT IMPERIALISTISK OVERRÅDERETT AV JORUN GULBRANDSEN	27
16. KRIGEN OG MEDIA AV KJERSTI JACOBSEN	28
17. FARVEL TIL FOLKERETTEN OG TIL FN? AV ERLING FOLKVORD	29
18. PROTESTER MOT NATOS ANGREPSSKRIG FRA ARGENTINA TIL RUSSLAND	30
19. VEIEN FREMOVER FOR ANTIKRIGSARBEIDET AV ARNLJOT ASK	31
Del 5: Etter Kosova-krigen – hva da?	
20. CLINTONS DOKTRINE AV MICHAEL T. KLARE	32
21. NATO PÅ NYE VEIER AV PETER M. JOHANSEN	33
22. "ADEKVAT LØSNING" PÅ BALKAN ETTER NORD-IRAK-MODELLEN? AV ERLING FOLKVORD	34
23. SOSIALISME OG KAMP FOR NASJONAL SJØLVRÅDERETT AV TERJE VALEN	35

Heftet kan bestilles direkte fra:

AKP
Osterhausgt. 27
0183 Oslo
Tlf. 22 98 90 60
Faks 22 98 90 55

E-post: akp@akp.no

Heftet er også lagt ut på AKPs hjemmeside:
http://www.akp.no

Layout: AKP
Heftet er laget av AKP
Utgitt av Røde Fane
ISBN 82-91778-15-9
Oslo, april 1999

Del 1: Innledning

1. Hvorfor er jeg mot krigen?

av Kjersti Ericsson

For meg, som for det store flertallet av folket i Norge, er Kosovaalbanernes skjebne hovedsaken i konflikten på Balkan akkurat nå.. Det albanske flertallet i Kosova er utsatt for en aggressiv, storserbisk sjåvinisme som gir seg utslag i storstilt etnisk rensning og grusomme overgrep. Disse handlingene fortjener betegnelsen forbrytelser mot menneskeheten, og ansvaret for dem ligger hos Milosevic-regimet.

Hovedspørsmålet vi stiller oss, er: Hvordan kan denne ufattelige menneskelige tragedien stanses? Og hvordan kan Kosovaalbanerne få fred og rettferdighet? Det er i lys av dette spørsmålet vi vurderer NATOs bombekrig. Er bombekrigen et egnet middel til å nå disse målene: å få slutt på den menneskelige tragedien, å sikre Kosovaalbanerne fred og rettferdighet?

Jeg tilhører dem som ikke har særlig tiltro til USAs og NATOs gode hensikter. Tvert imot. Jeg er enig med dem som påpeker at USA har et ytterst selektivt forhold til forsvar av menneskerettighetene, og at de langt oftere har brukt våpenmakt til støtte for diktatorer av Milosevic´s støpning enn for å bekjempe dem. For meg er det høyst sannsynlig at forsvaret av Kosovaalbanerne står langt nede på USAs prioriteringsliste. De reelle motivene bak krigføringa handler antakelig om noe annet.

Hensikter og konsekvenser

Likevel er ikke USAs og NATOs motiver hovedsaken for meg. Det er ikke alltid samsvar mellom hensikter og konsekvenser. Gode hensikter kan føre til onde konsekvenser. Det hender også at det kan komme noe fornuftig ut av handlinger som foretas ut fra de mest grumsete motiver. Derfor må både de som tror på USAs og NATOs edle hensikter, og de som ikke tror på dem, stille seg spørsmålet: Hva blir konsekvensene?

Hva er så konsekvensene blitt, på kort sikt? Har NATOs krig bidratt til å gi Kosovaalbanerne beskyttelse, til å stanse den etniske rensningen? Nei, det har ikke skjedd. Det er umulig å si sikkert om en etnisk rensning og flyktningetragedie av det omfanget vi nå ser, ville kommet også uten NATOs bombing. Som Peter M. Johansen har påvist i Klassekampen, er ikke tanken om en massedeportasjon av albanere som "løsning" på problemet Kosova, ny i serbisk politikk. Det er imidlertid overveiende sannsynlig at bombinga har gitt Milosevic et uovertruffent påskudd til å behandle Kosovaalbanerne som "landsforrædere", og dem tar en som kjent ikke på med silkehansker i en krig. Det er også overveiende sannsynlig at NATOs bombing har ført til økt aksept av grusomhetene blant serberne, styrket Milosevic´s posisjon og brakt all demokratisk opposisjon til taushet. Krigføringa skaper også akutt fare for at konflikten sprer seg til Makedonia, Montenegro og Albania, ja, kanskje enda videre, med ytterligere sivile lidelser og flyktningetragedier som resultat.

Flernasjonal fredsstyrke

Da flyktningene straks etter bombestart ble jaget over grensene i stort antall, sa de ansvarlige for krigføringa: "Vi hadde aldri kunnet forestille oss at noe slikt ville skje. Dette er ufattelig." Det er i så fall uttrykk for en nesten forbrytersk mangel på analyse av de iboende mulighetene i den storserbiske sjåvinismen. Nå sier de ansvarlige det motsatte: "Vi har visst i lang tid at dette ville skje, at Milosevic hadde planer om en etnisk rensningsaksjon i dette omfanget." Dette sies for å møte den kritikken som går ut på at det var NATOs bombing som utløste deportasjonene og flyktningetragedien. Men hvis de virkelig visste at Milosevic-regimet hadde slike planer, da er det forbrytersk og kynisk å handle på en slik måte at regimet fikk større, ikke mindre spillerom for å sette planene ut i livet. I stedet for å trekke ut OSSE-observatørene, og etterlate Kosovaalbanerne uten noen form for beskyttelse på bakken, burde en kanskje sendt inn det mangedobbelte antallet observatører. Eller en burde sørget for å få inn en flernasjonal fredsstyrke, noe jugoslavene visstnok åpnet for i den første Rambouillet-avtalen. En burde også ført en politikk som kunne bidratt til å svekke Milosevic´s oppslutning i sitt eget folk, i stedet for å stille ham overfor et ultimatum som ingen jugoslav kunne godta, uansett hvor vestlig orientert og demokratisk innstilt han/hun måtte være, eller uansett hvor stor sympati han/hun måtte ha med Kosovaalbanernes sak. En slik alternativ handlemåte ville ikke "løst" det Kosovaalbanske spørsmålet. Men den kunne kanskje forhindret en humanitær katastrofe av det omfanget vi nå ser, og gjort det lettere å finne en løsning lengre fram.

Forspill til verdenskrig?

Konsekvensene er *ikke* blitt gode på kort sikt. Hva så med konsekvensene på lang sikt? Slik jeg ser det, vil NATOs krigføring få uoverskuelige skadevirkninger, både på Balkan og i verden som helhet. Hatet mellom befolkningsgruppene vil bli skjerpet for lang tid framover. Ødelagt infrastruktur, både i Kosova og i Jugolsavia, vil skape lidelse og elendige kår for sivilbefolkningen, slik vi nå ser det i Irak. Som Irak kan også Balkan bli etterlatt som et økologisk katastrofeområde. Dersom ammunisjon med fortynnet uran blir brukt, vil radioaktivt støv spes over fruktbart jordbruksland i Kosova. Greenpeace har dessuten pekt på at bombinga fører med seg en rekke andre alvorlige og langvarige miljøproblemer. Hele Balkan vil bli ytterligere destabilisert, og verden kan oppleve et økt internasjonalt spenningsnivå. I verste fall er dette for-

spillet til en tredje verdenskrig (og i *denne* sammenhengen er sjølsagt USAs reelle motiver for krigføringa av interesse). Samtidig vil de skjøre mekanismene vi hittil har hatt for å håndtere konflikter, som FN og folkeretten, være sterkt svekket. Det kan være mye å si om disse mekanismene, makta rår jo uansett. Men på samme måte som borgerlig demokrati er å foretrekke framfor fascisme internt i et land, er en internasjonal rettsorden å foretrekke framfor ingen rettsorden. De grunnleggende maktforholdene endres riktignok ikke. Men noen gjerder reises, om enn spinkle, mot uhemmet maktbruk etter de sterkestes eget forgodtbefinnende.

"Noe måtte vi gjøre"

Mange sier: "Noe måtte vi gjøre. Det er umoralsk å ikke gripe inn." Jeg er enig i at det er umoralsk å stille seg likegyldig til Kosovaalbanernes skjebne. Men det er også umoralsk å handle uten å vurdere konsekvensene av det en gjør, både for dem en primært ønsker å hjelpe, og for menneskeheten som helhet. Det er ikke mer moralsk å gjøre "noe" enn å gjøre "ingenting" dersom en ved å gjøre "noe" gjør mer skade enn gagn.

Enkelte stiller også spørsmålet slik: "Hva er verst - etnisk rensning eller bombing? Jeg synes etnisk rensning er verst, derfor støtter jeg bombing." Men om en kommer til at etnisk rensning er verst, så følger det ikke av det at bombing er et egnet middel til å stanse etnisk rensning. I Kosova har bombing ikke vært et egnet middel til å nå dette målet. Da er spørsmålet om hva som er verst, meningsløst.

Hva skal vi så gjøre? Situasjonen er dyster. Balkan er de forspilte mulighetenes område. Som flere har pekt på, burde det, før oppløsningen av det tidligere Jugoslavia ble satt i verk, vært avholdt en stor, internasjonal konferanse som tok for seg området som helhet. Kanskje er det umulig å ta ut én bit av dette komplekset og løse det isolert. Trass i de forspilte mulighetene kan det fortsatt være et relevant krav å stille: Innkall en stor konferanse for å behandle hele området, alle flyktningenes og de nasjonale minoritetenes situasjon.

Videre kan vi sjølsagt gjøre vårt for å mildne flyktningenes lidelser, gjennom humanitær hjelp, og ved å bekjempe flyktning-fiendtlig politikk og stemninger her i landet.

Jeg mener dessuten at det er et særlig ansvar å ta tydelig til orde for Kosovaalbanernes nasjonale og demokratiske rettigheter, inkludert retten til nasjonal sjølbestemmelse. Et lite folks rettigheter teller ikke mye i internasjonale oppgjør, enten det er på slagmarka eller ved forhandlingsbordet. Kosovaalbanerne trenger ikke bare fred, men også rettferdighet.

Og kanskje bør vi stille dette kravet til USA og NATO: Stans krigen umiddelbart, men før den videre på budsjettene i år framover. Men la pengene gå til gjenoppbygging, økonomisk og sosial utvikling på Balkan, i stedet for til bomber. Det er nok å ta fatt på. Bosnia venter fortsatt på at løftene om gjenoppbygging skal innfris.

Kunnskap og debatt

Vi burde lære regjering og storting å ta det utmerkete systemet som heter demokrati i bruk, sa Johan Galtung nylig på et møte. Han siktet til at avgjørelsen om å delta i NATOs krig ble tatt praktisk talt uten debatt, og på grunnlag av den mest opprørende kunnskapsløshet. Vi bør ihvertfall bidra til at befolkningen i Norge tar dette utmerkete systemet i bruk, i form av brede debatter, både om bakgrunnen for krigen, om det som skjer nå og om hvilke muligheter framtida rommer. Situasjonen er svært vond, og svært komplisert. Det overveiende flertallet av folk i Norge har et sterkt ønske om å handle moralsk i forhold til konflikten på Balkan. Men det å *føle seg* moralsk er ingen garanti for at en også er i stand til å *handle* moralsk, i den forstand at handlingene fremmer gode konsekvenser og bringer oss nærmere gode mål. For å kunne handle moralsk i en slik forstand, trenger vi kunnskaper, debatt og utforsking av ulike alternativer. Er det ikke nettopp i slike situasjoner et virkelig, levende demokrati trengs aller mest?

2. Smakløshet, helvete og propaganda

Av Peter M. Johansen (utdrag av artikkel i Klassekampen 22.april 1999)

Det pågår et helvete inne i Kosova. Det blir begått bestialske overgrep, av mange ulike grupper. Den jugoslaviske hæren, innenriksstyrkene og paramilitære grupper, Arkans tigre og visestatsminister Vojislav Seseljs hvite ørner er på rov i Kosova.

Serberne har begått forferdelige overgrep i Kosova, fastslår *Organisasjonen for sikkerhet og samarbeid i Europa* (OSSE) i en uttalelse tirsdag. Kosovaalbanere har fått strupen skåret over, øynene stukket ut og neser, fingre, hender og føtter avskåret; kvinner har fått brystene skåret av. Serberne skjærer sine fascistiske symboler inn i kroppen på ofrene slik at de aldri skal glemme at de er serbernes *Untermenschen*, den evige fornedrelsen inn under huden.

Dette har OSSEs *Kosova Verification Mission* (KVM), undersøkelseskommisjonen for Koso-vo, fått ut av 250 flyktninger som har krysset grensa til Makedonia. OSSE sier selv at de ikke har muligheter til å kontrollere opplysninger, men mener at beretningene har høy grad av troverdighet.

"Uttalelsene beskriver et bilde av total lovløshet og en nesten fullstendig mangel på beskyttelse for Kosovaalbanerne," konkluderer KVM, nærmest tørt. Ofrene har i mange tilfeller vært i stand til å beskrive overgripernes uniformer og distinksjoner.

"Rapportene indikerer et mønster av fornedrelser og trakasseringer, kombinert med overgrep, plyndringer, bombardement, drap og henrettelser, hvoretter folk flykter eller ganske enkelt blir bedt om å dra," skriver KVM.

Etnisk rensing

Det etniske rensinga inntar samme mønster som i Bosnia-Hercegovina; fordrivinga er den samme som skjedde fra Vest-Slavonia og Krajina da den kroatiske hæren ryddet områdene for serbere og Øst-Slavonia er snart tømt for serbere gjennom nålestikkstrakasseringer som tvinger folk til å forlate grenseområdene mellom Kroatia og Serbia.

Men den etniske rensinga i Bos-nia og nå i Kosova inntar mer mønster som kjenner igjen Ustasja-staten Kroatia under verdenskrig som Aleksa Djilas, sønn av partisanlederen og seinere opposisjonell Milovan Djilas, har beskrevet i sin bok om Jugoslavia, *The Contested Country*.

Her viser han hvordan den etniske rensinga var bygd over to faktorer som er lett gjenkjennelig fra Bosnia og Kosova: Mangelen på politisk kontroll "tvinger" overgriperne til å kvitte seg med folk ut fra sterkt, rasistisk motiverte holdninger. Albanerne er Balkans niggere.

På dette hviler Jugoslavias og Balkans blodige historie hvor hvert område har sett store folkeforflytninger i alle retninger – og i oppløsningskrigen blir historien brukt instrumentelt; gamle lik graves opp for å rettferdiggjøre overgrep og gi plass til nye. Det gjelder ikke minst i Kosova. Mens Bosnia-Hercegovina ble et slaktoffer mellom det gjenreiste Serbia og Kroatia som uavhengige stater ved siden av hverandre for første gang historia, danner Kosova-sletta frontlinja mellom den opphøyde panslaviske treenigheten og det muslimske, albanske veldet.

Voldtekter

Det er en smakløshet som går i pressekretser om en journalist som kommer til en flyktningeleir og spør: *Anybody raped that speaks English?* Smakløsheten bunner mest i at den stiliserte historia nærmest forekommer som en daglig sannhet i mer eller mindre utilslørte former. Samtidig gjør fornedrelsen ved voldtekter overgrepet svært privat. Voldtekter skjer i alle kriger; kvinner er den mest utsatte parten i voldelige omgivelser hvor de også skal beskytte sine ubeskytta barn. Den rasistisk motiverte motiverte etniske rensinga forsterker dette. Å ta motpartens kvinner er igjen et ledd i å gjøre ofrene skitne hvor den bunnløse forakten for kvinner blir rettet direkte mot deres menn. Den seksualiserte volden skal viske ofrene ut som folkegruppe.

Massevoldtekter i Bosnia er dokumentert; voldtekt som våpen i den etniske rensinga. Men en kritisk gjennomgang av meldinger og rapporter om massevoldtekter i Bosnia viser at det også ble propagandaens våpen, fordi overgriperne og ofrene stemte overens med den militære og politiske frontlinja i konflikten, særlig i hendene på reklamebyråer og profesjonelle *spin doctors,* slik som i den famøse høringa i den amerikanske kongressen hvor en kuwaitisk ambassadørdatter utga seg for å være en sjukepleier som tåredryppende hevdet at irakiske soldater hadde revet speunger ut av kuvøsene og slengt dem i gulvet.

Fra 1992 til 1993 varierte tallene på massevoldtekter fra 20 000 til 100 000. (…) I januar 1993 ble tallet satt til 20 000 voldtekter i Eus *Warburton Report.* Det har blitt en "autorisert" rapport fra Bosnia-krigen, og få har siden lyttet til den tidligere franske ministeren og presidenten i EU-parlamentet, Simone Veil, som forteller at anslaget på 20 00 bygget på faktiske intervjuer med fire vitner, to kvinner og to menn. Hun var selv med i Warburton-kommisjonen.

Bruken av flyktninger

Stilt ansikt til ansikt med krigens og den etniske rensingas bestialiteter, blir likevel spørsmålet stilt: Er det grunn til å tro på flyktningene? Svaret er ja og nei. Ja i de tilfeller hvor det dreier seg om egne opplevelser, Den enkelte opplevelsen har "en høy grad av troverdighet", slik KVM mener at de har klart å få fram ved å sammenholde hva det enkelte ofret forteller med opplysninger fra andre flyktninger.

Men der hvor flyktninger har tapt alt og hvor det blir gjort forsøk på å utslette deres identitet som folkegruppe og individ, sitter ofte flyktningene tilbake med his torier som de bærer med seg over grensa,

"vandrehistorier".

Flyktningene har ingen mulighet til å bedømme om det er 10.000, 50.000 eller 100.000 an-dre flyktninger på veien sammen med dem; de har mer enn nok med seg selv og sine. Og de har ingen muligheter til å bedømmer hvorvidt det fins 800.000 flykt-ninger oppe i fjellene og i trange daler inne i Kosova. Storbritannias statsminister Tony Blair kan det ene øyeblikket snakke om 600.000 internflyktninger, mens Washington snakker om 700.-800.000 i øyeblikket etter.

Viktig våpen

Og som en del av krigspropagandaen drukner spørsmålene om hvordan de kan være gjenstand for slik sprik og hvor tallene kommer fra og hva de bygger på? Satellittfoto? Flyktningene? Propagandaoppjusterte anslag? Hundretusener av flyktninger dukker opp og forsvinner igjen.

For flyktningene har i dag blitt Natos viktigeste våpen; det som holder tilslutninga blant folk til fortsatt bombing oppe og det som vil blir brukt for å klarere bakkestyrker – som en konsekvens av det brutale faktum at fire uker med bombing ikke har stanset overgrepene; i stedet ble en lavintensitets-konflikt, sett i global målestokk, omgjort til et ragnarokk.

Siden desember har 10.000 mennesker blitt drept i Angola, fem ganger flere enn under tretten måneders konflikt i Kosova; 780.000 er blitt hjemløse, landet har 1,5 millioner flyktninger, ifølge hjelpeorganisasjonene.

"Alle" advarte mot ragnarokket Jugoslavia, fra Sveriges tidligere statsminister og Bosnia-utsending Carl Bildt til fascisten og chetnik-lederen Seselj. Gjennom media blir ofte ofrene voldtatt igjen, brikker i det storpolitiske spillet som utspiller seg i luftrommet over Jugoslavia og på bakken i Kosova.

Del 2: Hvorfor ble det krig? Hva er USAs og NATOs mål?

3. Krig i vår tid

av Pål Steigan (Trykt i Klassekampen 17. april 1999)

Bombekrigen er ikke sivilisasjonens kamp mot barbariet, men en ny krig for en nyoppdeling av verden. Denne krigen har pågått på Balkan på mesteparten av nittitallet, og den er ikke slutt med den kommende oppdelinga av Jugoslavia.

Da Berlinmuren brast natta til 10. november 1989, var det Jaltaavtalen som ble revet ned, for seinere å bli solgt bitvis med graffiti på av fortausselgerne ved Brandenburgerporten. "Og det er ikke bare Jalta som ligger der murpussen etter Berlinmuren. I ruinene av det Jugoslavia som ikke lenger finnes, ligger også en betydelig del av resultatene av den forrige imperialistiske krigen i Europa." Dette skreiv jeg i 1992 i ei lita bok med tittelen *Vargtid – eller myten om en fredelig verdensorden*.

Det som lå meg på hjertet da jeg skreiv den boka var å advare mot de enorme illusjonene som var bygd opp omkring det store og fredelige internasjonale samarbeidet som skulle vokse fram på ruinene av den kalde krigen. Mitt syn stod i skarp motsetning til det offisielle synet og den dominerende holdninga i de fleste store mediene. Slik jeg så det betydde ikke Sovjetunionens og Jugoslavias sammenbrudd innledninga til en periode med fred og samarbeid, men innledninga til en periode med krig og ustabilitet.

Tomrom i systemet

Er det noe som står skrevet i ildskrift i det siste århundrets historie er at imperialismen ikke tåler "tomrom" i hegemonisystemet. Den første verdenskrigen brøt ikke ut på grunn av at erkehertug Ferdinand, tronarving i Østerrike-Ungarn ble drept. Men da Østerrike gikk til krig mot Serbia som straff for dette attentatet, ble det for mye for Russland. Landet mobiliserte, noe som ga Tyskland et påskudd til å erklære krig mot Russland.

For alle de europeiske stormaktene var maktbalansen på Balkan et så delikat spørsmål at de raskt ble trukket inn i storkrigen på bakgrunn av en lokal krig. Versaillesfreden var ikke noe annet enn seierherrenes deling av verden mellom seg. Østerrike-Ungarn gikk i oppløsning. Da det osmanske riket, som hadde holdt hele Tyrkia, store deler av Balkan, Egypt og Midtøsten, falt sammen før og under 1. verdenskrig, rykket andre makter inn for å fylle tomrommet. Storbritannia tok for eksempel Egypt og Palestina. Frankrike tok Syria og Balkan ble delt opp i sjølstendige stater. Jugoslavia ble opprettet som et kompromiss mellom maktblokkene.

Seierherrenes arroganse under oppgjøret etter første verdenskrig bidro til å legge mye av fundamentet til den neste. Taperen Tyskland ble både vanæret og ilagt uhyggelige byrder i form av krigserstatninger.

Dette ga i neste omgang Hitler et grunnlag for å mobilisere på såret nasjonalfølelse og en høyst reell fattigdom. Krigen endte som kjent med at de tre store, Churchill, Stalin og Roosevelt i februar 1945 ble enige om maktfordelinga i Europa.

På tross av den kalde krigen, sto Jaltaavtalen gjennom borgerkrigen i Hellas, Ungarn-krisen i 1956 og Warszawapaktens invasjon i Tsjekkoslovakia i 1968. Den holdt til Berlinmuren brast i november 1989. Og med Sovjetunionens og Jugoslavias oppløsning i 1991, ble det helt klart: Store deler av den maktbalansen som var skapt mellom stormaktene i Europa gjennom to verdenskriger var med dette annullert.

Brutt kompromiss

I imperialismens epoke betyr det bare én ting: Tida er igjen inne for nyoppdeling. Sovjetunionens sammenbrudd og oppløsninga av Jugoslavia hadde lagt hele området fra Vest-Tysklands østgrense til Russland vestgrense og fra Adriaterhavet til Svartehavet, og videre gjennom de tidligere sovjetrepublikkene fram til Kinas vestgrense, åpent for oppdeling på grunnlag av det nye styrkeforholdet. Hvem skulle overta Sovjets tidligere hegemoni over de baltiske statene, Polen, Ungarn, Tsjekkoslovakia, DDR, Romania, Ukraina, Moldova, Bulgaria, Albania og de tidligere jugoslaviske republikkene? Hvem skulle dominere beltet fra Georgia til og med Usbekistan? Aldri før i imperialismens historie har et så stort område vært klart for gjenoppdeling. Dette skaper en ustabilitet så voldsom at kriger ikke er til å unngå. Og særlig når USAs seier i den kalde krigen har erstattet terrorbalansen med en terrorubalanse, viser det seg at kriger har kommet på løpende bånd i det som angivelig skulle være en ny æra av fred og sikkerhet. Dessverre er det ingen grunn til å tro at dette slutter med Nato-alliansens angrepskrig mot Jugoslavia.

Opprettelsen av Jugoslavia i 1918, videreført i Titos Jugoslavia etter 1945, var ei løsning på en rekke potensielt eksplosive motsetninger etter to store rikers fall. Den første verdenskrigen førte til at de en gang så mektige statene Østerrike-Ungarn og det osmanske riket ble oppløst, og deres interesseområder fordelt mellom seierherrene.

Da Tyskland i 1991 presset gjennom en rekordrask godkjennelse av det sjølstendige Kroatia, betydde det at det kompromisset som Jugoslavia hele tida hadde vært, var brutt. Nå gjaldt det for alle å rive til seg mest mulig innen støvet la seg og en ny orden skulle opprettes.

Anerkjennelsen av Kroatia betydde fritt fram for de kreftenes som ville drive serberne ut av Krajina og Øst-Slavonia og som ville gjøre det vestlige Bosnia-Hercegovina til en kroatisk republikk. Men det betydde også at serbiske nasjonalister måtte skynde seg hvis de skulle skape et Stor-Serbia på ruinene av Titos stat. Tysklands iver etter å sikre seg kontrollen over sin gamle klient Kroatia drev fram borgerkrigene og den etniske rensinga i Jugoslavia.

Verdenskrigene annullert

USA ble tatt på senga av Tyskland, men brukte ikke lang tid på å se at også USA måtte være med på gjenoppdelinga av Balkan. I første omgang ble Albania gjort til amerikansk lydrike. USA fikk militærbaser og full kontroll over det tidligere så stolte Ørnelandet. (Det at Albanias kolonistatus nå blir offisiell gjennom at landet overlater luft- rommet sitt og den militære kontrollen over landet til Nato er bare den endelige bekreftelsen på dette.) Dette ga USA en ypperlig posisjon til å gå videre mot det såkalte "Rest-Jugoslavia".

Ved å spille det albanske kortet kunne USA komme i posisjon til å dele opp det som var igjen av Jugoslavia og eventuelt også Makedonia. USAs hardkjør på Balkan hadde ikke vært mulig hvis ikke Sovjetunionen hadde gått i oppløsning. Uten et bankerott, redusert og forkrøplet Russland, hadde det aldri vært mulig for vestmaktene å gå til en så rå gjenoppdeling av Balkan uten å dra i gang en ny verdenskrig. Det som skjedde med Sovjetunionens og Jugoslavias sammen- brudd var at svært mye av resultatene av to verdenskriger ble annullert og at hele området mellom Tysklands sørøstgrense og Kaukasus på nytt lå åpent for kamp om hegemoniet.

Ønsket å destabilisere

Hvis man hadde vært oppriktig opptatt av fred da Jugoslavia gikk mot oppløsning, burde jo ingen tidligere delstat fått verken anerkjennelse eller løfter om anerkjennelse før det var opprettet et internasjonalt voldgiftsorgan med myndighet til å avgjøre grensetvister og stadfeste minoritetsrettigheter. Først når dette var gjort, kunne det vært tale om anerkjennelse. Dette kunne tatt tid, men det ville blokkert veien for de ekstreme nasjonalistene og belønnet sameksistens og toleranse.

Denne måten å løse grensetvister på har vært brukt før i internasjonal politikk, med hell. Når den ikke ble valgt, må det skyldes at sterke krefter drev på for en raskest mulig partering av det gamle Jugoslavia. Blant disse kreftene var ekstreme kroatiske og serbiske nasjonalister.

Men de hadde ikke kunnet lykkes med sitt spill, om det ikke hadde vært for at den vestlige imperialismen faktisk ønsket å destabilisere landet og dele det opp i interessesoner. Dette ser man blant annet på Vestens selektive interesse for menneskerettighetene. Når Tyrkia utsletter kurdiske landsbyer svarer Vesten med å sende mer våpen. Når lederen for kurdernes frigjøringskamp søker fristed i vest, gjør USA sitt ytterste for å hjelpe det blodige tyrkiske regimet med å fange ham for å kunne gi ham en tiltale som vil innebære dødsstraff.

Undervurderer Russland

Men når det gjelder Kosovaalbanernes frigjøringskamp, er det plutselig helt andre prinsipper som gjelder. De handlingene fra geriljaens side, som for kurdernes del, gjør at de blir kalt terrorister og mordere, blir plutselig heltegjerninger i en nasjonal frigjøringskamp. Plutselig melder USA seg som den væpnede frigjøringskampens høye beskytter. I stedet for å bli behandlet som terrorister, opplever UCK-lederne at de blir behandlet som statsledere og likeverdige motparter til lederne for den staten de gjør opprør mot.

Like selektiv er motstanden mot etnisk rensing. Da Kroatia brente serbiske landsbyer og myrdet forsvarsløse menn, kvinner og barn i det serbiskdominerte Krajina i 1995 og fordrev mellom 600.000 og 700.000 serbere, svarte ikke USA og Vesten med å gå til krig mot overgriperne. Tvert om sørget USA og Tyskland for at de kroatiske overgriperne hadde tilstrekkelig med våpen og utstyr til å gjennomføre folkemordet og for sikkerhets skyld ga de aktiv bistand med å slå ut serbiske kommunikasjonssentre og nøkkelstillinger.

Slik er det fordi dette ikke er sivilisasjonens kamp mot barbariet, men en ny imperialistisk krig for en nyoppdeling av verden. Denne krigen har pågått på Balkan på mesteparten av nittitallet, og den er ikke slutt med den kommende oppdelinga av Jugoslavia. I sin maktarroganse har USA satt sitt forhold til Russland på en alvorlig prøve, og kanskje forspilt mye av sine gevinster der. USA og Nato kan sikkert knuse Serbia, men ikke uten å knuse Russlands illusjoner om en fredelig sameksistens med Vesten. Vesten lar seg antakelig villede av at Russland er bankerott og økonomisk sett i lomma på Verdensbanken. Men dette er ei overflatisk vurdering. Russland er rikt og kunne komme på fote igjen på forholdsvis kort sikt hvis Russland reverserte markedsliberalismen og gjennomførte en sentralisert restrukturering av landet. Russerne er ikke dumme. De ser at det USA og Nato nå gjør med Jugoslavia kan gjøres med de gamle sovjetrepublikkene opp mot Russlands grense, og det kan gjøres ved å spille på etniske konflikter i Russland sjøl.

Nato har også demonstrert sin forakt overfor FN og Sikkerhetsrådet og sin vilje til å sette folkeretten og statssuvereniteten til side. Disse lærdommene vil ikke gå tapt i Russland, aller minst blant de lederne som venter på å ta over etter Jeltsin. Av rein egeninteresse er de nødt til å utvikle en strategi for å svare på Natos framrykking mot den russiske grensa. At summen av dette betyr mer fred og vennskap får de tro på som ønsker det. Vi andre må reise kampen mot krigen og krigshisserne.

4. Balkania – eller ny Balkankrig?

Av Arnljot Ask, internasjonal sekretær i AKP (Trykt i Klassekampen 9.juli 1998)

Krigsskyene tårner seg igjen opp over eks-Jugoslavia og denne gangen trekker de også inn over andre land i området. Albania er allerede en direkte part i konflikten og i Hellas har alarmen gått. Braker det løs for alvor, brister sannsynligvis demningene i Bosnia og både montenegrisk og makedonsk jord blir en del av slagmarken. Ikke bare Europa, men hele verden, er svanger med en ny Balkan-krig med uante følger.

Stridens eple er nå den albanske nasjonens sjølråderett. Den utløsende faktoren har vært den storserbiske sjåvinismen, som de to siste tiåra har trappa opp undertrykkinga av det albanske flertallet i Kosova. Årstallene 1981 og 1989 markerer de svarte milepælene som ga startskuddet for den massive undertrykkinga som har leda fram til dagens åpne krig mellom albanere og serbere. Men bakteppet for tragedien finner vi i skaltinga og valtinga med albanernes nasjonale rettigheter som dagens stormakter har stått for siden siste halvdel av det forrige århundret; siden Istanbul- og Londonkonferansene i 1876 slo fast at albanerne ikke kunne betraktes som en nasjon.

Dette har vært grunnlaget for stormaktenes splitt og hersk-politikk og de regionale maktenes vekslende undertrykking og trakassering av albanerne. I dag spiller Serbia slakterens rolle, mens USA og de europeiske stormaktene strever med å hindre at den dynamitten de har lagt ut skal springe i lufta her og nå. (sjøl om mye tyder på at Tyskland snakker med to tunger; at innflytelsesrike kretser i landet gjerne ser noen eksplosjoner som kan bane vei for større tysk albuerom i området).

Derfor kan NATO, av alle, ta på seg "fredsmaska" og stå fram som de som prøver å hindre at krigen trappes opp. Om det så skulle skje gjennom en okkupasjon av Kosova, med risiko for en varm krig med Serbia. Også noen folk på venstresida ser på dette som det minste ondet, sjøl om historia lærer oss at det lengre framme kommer til å ligge flere døde i veikanten der stormaktene får trampe fram.

Separatisme eller sjølråderett?

NATO-"løsningen" fjerner ikke kreftsvulsten, uansett hvor blodig operasjonen måtte bli. Albanernes sjølråderett ville være like fjern og Kosova i beste fall bli ført ut i en permanent unntakstilstand, om en i første runde unngikk full krig med Serbia. Løsningen er heller ikke at Kosovas Frigjøringshær (UCK) nå betingelsesløst legger ned sine våpen. Den væpna kampen de fører mot undertrykkinga og for nasjonal sjølråderett er rettferdig og fullt forståelig sett i historias lys.

Når makthavere i Beograd som i Washington kaller dem separatister og terrorister, følger de tradisjonen som prøver å diskreditere all kamp som retter seg mot imperialistisk undertrykking. Historia viser at albanerne har vært svært tålmodige i sin kamp for likeverd og stilt opp fredelig sameksistens med sine naboer som det primære målet. Det er ikke plass her til å gå nærmere inn på detaljene.

Bla opp i historiebøkene og se hva som skjedde på Londonkonferansene i 1912-13, rundt Versailles-konferansen i 1919, under 2. verdenskrig og avtalene i kjølvannet av den. Både under og etter frigjøringskrigen mot de italienske og tyske fascistene, framheva både Tito og Hoxha enheten mellom nasjonene i området. Albania gjorde dette, til tross for at 1912-13-avtalen parterte den albanske nasjonen i flere biter. Kravet som seinere ble reist i 1968, 1981 og 1989 var *ikke* løsriving av Kosova, men at Kosova skulle bli en likeverdig republikk i forbundsstaten Juguslavia.

Fortsatt er det mye som tyder på at dette ville være kosovaalbanernes primære krav nå også, sjøl om undertrykkinga det siste tiåret har styrka kravet om full løsriving. Troen på et likeverdig samliv med Milosevic-regimet er naturlig nok sterkt svekka!

Balkania - mot splitt og hersk

Når allikevel Adam Demaci, lederen for Kosovas Parlamentariske Parti (PPK) og en av kosovaalbanernes fremste talspersoner,fortsatt inviterer til fredelig sameksistens med serberne innenfor en konføderativ løsning, viser det både storsinn og forståelse for at kampen for nasjonale, demokratiske og sosiale rettigheter må forenes med en felles front mot imperialismens splitt og hersk-politikk.

UCKs markering av at albanerne nå setter makt bak sitt sjølråderettskrav, er en styrke for denne strategien. Sjøl om det helt sikkert er ulike politiske retninger innenfor UCK – til nå har de ikke lagt fram noe enhetlig politisk program – må antiimperialister støtte deres kamp så langt.

Det innebærer ikke noen blanko-fullmakt om framtidig støtte, dersom UCK skulle utvikle seg til et redskap for stormaktene og albansk sjåvinisme, bli "albanernes KDP"(den sørkurdiske, føydale bevegelsen som støtter seg på USA og vekselvis prøver å spille ut Tyrkia og Irak mot hverandre). Tvert imot vil størst mulig støtte til frigjøringskampen, inkludert retten til å slåss med våpen i hånd, være et bidrag til at albanerne skal bevare sin sjølstendighetslinje og avvise en strategi som baserer seg på NATO-invasjon.

Dessverre, har vi i det siste sett en voksende støtte på gatene i Kosova og i eksilmiljøet til det siste. Demaci's strategi, som han kaller en Balkania-løsning, viser derfor en farbar vei ut av uføret, som det er verdt å bygge en solidaritetsbevegelse på. Den kan være det eneste alternativet til en framtidig røverkrig med langt mer vidtrekkende følger enn den blodige oppløsningen av Jugoslavia til nå har framvist.

5. Det står om Eurasia

Av Peter M. Johansen (Trykt i Klassekampen 27. mars 1999)

Sovjetunionens sammenbrudd førte til at den eurasiatiske korridoren ble lagt åpen. USA har 15-20 år på å befeste sin makt her, ifølge Clinton-admi-nistrasjonens sikkerhetspolitiske strateg. Balkan er inngangen til den eurasiatiske korridoren.

Det er neppe tilfeldig valgte ord når president Bill Clinton beskriver konflikten i Kosova og Balkan som "våre nasjonale interesser"; det er heller ikke utelukkende et retorisk knep myntet for å vinne oppslutning om Nato-krigen mot Jugoslavia og få aksept for amerikanske krigsofre i den amerikanske befolkning.

Det er i tråd med den geopolitiske strategien som president Jimmy Carters sikkerhetspolitiske rådgiver, den polskfødte Zbiegniew Brzezinski har streket opp i sin bok *The Brand Chessboard*.

Det var i sin tid Brzezinski som fikk Clinton-administrasjonen til å snu i spørsmålet om en Nato-utvidelse innover i Øst- og Sentral-Europa.

"For USA er den største geopolitiske prisen Eurasia," skriver politikkens internasjonale stormester i sin geostrategiske sjakkbok fra 1997. Ved Sovjetunionens sammenbrudd åpnet den eurasiatiske korridoren seg, fra Szczecin ved Østersjøen, gjennom Øst- og Sentral-Europa og Baltikum over Balkan og Tyrkia til Kaspihav-region med Kaukasus og de tidligere sentralasiatiske sovjetrepublikkene til Xinjiang og Tibet på Kinas vest- og sørvestgrense.

"USAs globale overhøyhet avhenger direkte av hvor lang tid og hvor effektivt vi er i stand til å opprettholde vår overlegenhet på det eurasiatiske kontinentet," konkluderer Brzezinski, som tilhører den utenriks- og militærpolitiske tenkegruppa fra Carter-administrasjonen som Clinton har hentet sin sjakkteori fra.

Sovjets sammenbrudd

Sammenbruddet for Jugoslavia kort tid etter Sovjetunionens kollaps gjorde at det umiddelbart ble bråk på gangen. Nato utrustet seg selv med nytt mandat, *out-of-area*, "utenfor område"-strategien som nå blir iverksatt med full krav, en drøy måned før Nato skriver denne angrepsretten inn i sine egne statutter, kanskje på ruinene av FNs sikkerhetsråds mekanismer.

På de vestlige og sørlige flankene blir restene av det sovjetiske riket utfordret av USA. I Asia vokser Kina fram og utfordrer den politisk- militære ordninga som USA, i allianse med Japan, har rådd over etter Korea-krigen. Og innad i Nato og den vestlige leiren stiger rivaliseringa om økonomisk og politisk makt fram i ly av det felles Nato-korstoget mot Jugoslavia.

Amerikansk overhøyhet

"Det eneste alternativet til amerikansk overhøyhet i den nære framtida er internasjonalt anarki.

USA er som president Clinton har sagt, en uunnværlig nasjon," meiner Brzezinski. Men har innser at USA har dårlig tid til å knuse utfordringene og befeste sin makt og posisjon i Eurasia.

"USA er ikke alene den første og eneste globale supermakta i verdenshistorien; vi er formodentlig også den siste," skriver han.

Tida er knapp før korridordørene går igjen, "kanskje bare et par tiår", ifølge Brzezinski.

Oppdelinga av det tidligere Jugoslavia har nå gått inn i sin avsluttende fase. Kroatia gikk seirende ut av Jugoslavia-krigen, og USA beholdt Bosnia-Hercegovina som en buffer, dels for å stagge Kroatias ambisjoner, dels som spydspiss mot Serbia.

Strategiske problemer

Kosova byr på visse strategiske problemer: Serbia skal ytterligere vingestekkes uten at konflikten blir ukontrollerbar og grenseoverskridende.

Men Kosova er bare bondebrikker på Svarttrostsletta utenfor Pristina på det sjakkbrettet som Brzezinski har rutet opp. På Balkan rykker det fram løpere og tårn, og springerne går i posisjon i retning Tyrkia og Midtøsten, med USAs velsignelse til den tyrkisk-israelske militæravtalen og rørledninger fra Kaspi-havet.

Hestene går to fram og en til side på Øst- og Sentral-Europa hvor Nato flytter sine nye grenser med EU og USA på slep. Vel to uker etter sin formelle inntreden i Nato befinner Ungarn seg i krig med nabolandet Jugoslavia. CIA har sine rapporter om hvordan Ukraina kan bli delt mellom det russisk-dominerte øst og det ukrainsk-dominerte vest. EU-medlemskap for Polen, Tsjekkia og Ungarn vil opprette Schengen-grenser mot Slovakia, Ukraina og Romania, og Kypros-konflikten mellom Nato-rivalen Hellas og Tyrkia, som står har motstridende interesser i Kosova-konflikten, er på langt nær løst.

Aserbajdsjan vurderer å søke Nato-medlemskap og tilbyr USA baser rett sør for Georgia, som i et forsøk på å gjenvinne kontrollen over utbryterrepublikken Abkhasia. Dette kan utløse en "Kosova-krise" som sterkt vil berøre Russlands interesser i sitt nærområde og inn på russisk side av Kaukasus. Under dekke av Partnerskap for fred har USA drevet militærøvelser på Sentral-asias sletter i Usbekistan, og USA betaler Ukrainas regning for flåteøvelsen i Svartehavet i Nato-regi.

Det fins et mønster, kalkulerte trekk bak "den internasjonale anarkien" som Brzezinski setter opp som det eneste alternativet til USAs overhøyhet. Eller sagt med den romerske historieskriveren Sallustius (86-34 f.v.t): *Omne bellum sumi facile, cete-rum aeger rume desinere*, krig er lett å begynne, men vanskelig å avslutte.

6. Okkupasjonsavtalen fra Paris

av Astor Larsen (Trykt i Klassekampen 6. april 1999)

Natos offisielle grunn til å gå til krig mot Jugoslavia er at landet ikke undertegnet Rambouillet-avtalen. Avtalen dreier seg ikke bare om Kosova slik mange tror, men hele Jugoslavia som Nato forlanger å okkupere.

Påskeaften uttalte Storbritannias statsminister Tony Blair at Jugoslavia må godta alle Natos krav. Alt annet vil bli avvist, var hans kommentar. Hovedkravet fra Nato når bombinga startet, og den offisielle grunnen til å gå til krig, er at Jugoslavia nektet å godta Rambouillet-avtalen, som Kosovaalbanerne godtok i andre runde etter hardt press. Det er den som nå skal bombes på plass.

Avtalen åpner med å si at partene er overbevist om **"behovet for en fredelig og politisk løsning i Kosova"** som en forutsetning for stabilitet og demokrati. I dag, noen uker seinere og etter at Nato har gått til krig, framstår utsagnet som en meningsløshet på linje med at bombinga skulle forhindre en flyktningkatastrofe.

Viktigere enn denne type svada er det å gå gjennom hvordan Nato har laget en avtale som gir organisasjonen all makt over det sivile livet i *Kosova.*

Dette står klart beskrevet i **kapittel 2, artikkel IX** av avtalen (se note 1). Der heter det at lederen for gjennomføringa av aksjonen fra Natos side (på engelsk forkortet til CIM) har den endelige beslutninga når det gjelder fortolkinga og at avgjørelsene er bindende for alle parter og personer.

Kapittel 1

Denne delen av avtalen innebærer blant annet at lederen for gjennomføringa fra Natos side skal ha sin egen radio- og fjernsynsstasjon i Kosova (artikkel 2, punkt 9).

Andre del av avtalen slår fast at ingen kan inneha offentlige stillinger eller stille til valg dersom de ikke tar avstand fra "vold som mekanisme for å oppnå politiske mål" (Kapittel 1, punkt 9b), selvsagt uten at det blir beskrevet hva "vold" i denne sammenhengen betyr. Det er opp til CIM å avgjøre dette – som alt annet. Kort sagt: Nato skal avgjøre hvilke partier og enkeltpersoner som kan stille til valg.

Langt verre – om mulig er det at avtalen betyr følgende: Det selvstyrte Kosova kan influere på politikken i Jugoslavia. De føderale myndighetene i Jugoslavia har derimot ingen rett til å influere på politiske vedtak gjort i Kosova.

I **Artikkel II, punkt 5**, som gjelder opprettinga av en valgt forsamling for Kosova heter det at den grunnloven som er slått fast i avtalen og lovene som Forsamlinga i Kosova måtte gjøre i framtida, *ikke* kan endres av myndighetene i Jugoslavia. (Se note 2.) Det er på dette punktet ikke tatt noen forbehold.

Kapittel 2

Denne delen av avtalen handler om gjennomføringa av den 'sivile' delen.

Hovedinnholdet er omtrent som følger: Nato skal stå for rekruttering, utvelgelse og trening av politistyrken Kosova (kapittel 2, punkt 5b). Her går beskrivelsen helt ned i detalj, for eksempel hva slags utrustning politiet skal ha lov til å bære, antallet på politistyrken, hvor mange politifolk som kan opptre sammen og så videre.

Kapittel 4

Kapittel 4 bærer navnet "Økonomiske emner". Her blir det slått fast i **Artikkel 1, punkt 1** at økonomien i Kosova skal fungere etter frie markedsøkonomiske prinsipper. I **punkt** blir det slått fast at det ikke skal legges noen hindringer i veien for fri bevegelse av personer varer, service og kapital til og fra Kosova. (se note 3)

Kapittel 7

I **Artikkel 1, punkt 1** i dette kapitlet blir det slått fast at partene ønsker at "det internasjonale samfunn" sender en militær styrke til regionen for å sørge for gjennomføringa av avtalen.

I første underpunkt er dette blitt til at Nato skal lede en slik styrke, som på engelsk har forkortelsen KFOR.

Det blir videre slått fast at dersom andre enn Nato ønsker å delta skal Nato avgjøre hvordan dette skal skje og at en avtale om dette avgjøres av bilateralt av Nato og de landene det gjelder. Jugoslavia,– eller Kosovaalbanerne – vil på dette punktet ikke bli spurt til råds.

Men den virkelig hovmodige Nato-arrogansen kommer fram i forhold til behandlinga av FN.

Det er ikke snakk om at FN på noen som helst måte skal kunne innvirke på Natos gjennomføring. Derimot blir FN invitert til å vedta en resolusjon som slutter seg til det diktatet Nato har framsatt. (se note 4).

Også denne delen av avtalen blir avsluttet med at CIM, det vil si Nato, har den endelige fortolkinga og at de vedtaka som blir gjort er bindene for alle parter. (Kapittel 7, artikkel XV, punkt 7, se note 5.)

Tillegg B

For Nato må det ha vært klart fra første stund at Jugoslavia aldri ville komme til å skrive under. Ikke bare på grunn av den delen som omhandler Kosova, men ut fra det som står i **Tillegg B** til avtalen. Det er blitt framstilt som om Rambouillet-avtalen bare omhandler Kosova og grenseområdet mellom Kosova og resten av Jugoslavia. Dette er helt feil.

Tillegg B, som er en del av avtalen, slår også fast hvilke "rettigheter" Nato skal nyte godt av i hele Jugoslavia, både Serbia og Montenegro. På enkelte områder går avtalen her lenger enn Kosova- delen.

Viktigst er følgende som Jugoslavia må godta: Nato-personell, inkludert kjøretøy, skip, fly og utstyr skal uhindret ha adgang til hele Jugoslavia **(Tillegg B, punkt 8,** se note 6).

Det blir videre slått fast at Nato har retten til å bruke flyplasser, veier, havner og jernbaner uten å måtte betale for det **(punkt 11)**. I

punkt 15 heter det at Nato har retten til å overta kontrollen over og bruke alt kommunikasjonsutstyr som fins. Dette inkluderer all kringkasting i landet. (Se note 7.)

Avslutning

Kapittel 8 avslutter okkupasjonsavtalen. Der heter det at det skal innkalles et internasjonalt møte tre år etter at avtalen har trådt i kraft. Dette møtet skal avgjøre Kosovas videre skjebne og ta utgangspunkt i "folkets vilje" og synspunktene til "relevante myndigheter". Det er ikke definert hvem som skal innkalle dette internasjonale møtet. Ikke så merkelig: Uansett har Nato tatt seg retten til å avgjøre hvordan avtalen som organisasjonen forsøker å bombe på plass, skal tolkes, og slått fast at den har det siste og avgjørende ordet.

Noter med utdrag fra avtalens originaltekst:

1. The CIM is the final authority regarding interpretation of this Chapter and his determinations are binding on all Parties and persons.

2. The Assembly shall be responsible for enacting laws of Kosovo, including in political, security, economic, social, educational, scientific and cultural areas as set out below and elsewhere in this Agreement.
This Constitution and the laws of the Kosovo Assembly shall not be subject to change or modification by authorities of the Republics or the Federation.
3. The economy of Kosovo shall function in accordance wit free market principles.
The Federal Republic of Yugoslavia shall be responsible for the collection of all customs duties at international borders in Kosovo.
There shall be no impediments to the free movement of persons, goods, services, and capital to and from Kosovo.
4. The United Nations Security Council is invited to pass a resolution under Chapter VII of the Charter endorsin and adopting the arrangements set forth in this Chapter, including the establishment of a multinational military implementation force in Kosovo.

The Parties invite NATO to constitute and lead a military force...
5. The CIM is the final authority in theater regarding interpretation of the references in this Chapter...
6. NATO personell shall enjoy, together with their vehicles, vessels, aircraft and equipment, free and unrestricted passage and unimpeded access throughout FRY, (Forbundsrepublikken Jugoslavia, min. anm.) including associated airspace and territorial waters.
7. The Parties shall, upon simple request, grant all telecommunications services, including broadcast services, needed for the operation, as determined by NATO.

7. Historiske paralleller fra 1914 til 1999

av Pål Steigan. Trykt i Klassekampen 14. april 1999

Jeg siterer fra Salomonsens leksikon (København, 1928): "…den 23. Juli Kl. 6 Eftm. er der overrakt den serbiske regjering et Ultimatum af saadant Indhold og Form, at ingen serbisk Regering kunde gaa ind paa dets Fordringer.

(…) Entente-magterne søgte at faa den Serbien givne Frist 48 Timer forlænget, og da dette mislykkedes, raadede de Serbien til den ydterste Eftergivenhed. Den serbiske Regering gik da ind paa alt hvad Østerrig havde forlangt, undtagen de Fordringer, der stred mod Serbiens Stilling som selvstændig Stat. Den østerrigske Gesandt erklærede imidlertid det serbiske Svar, (…) for utilfredstillende og forlod om Aftenen Belgrad med hele Legationen. (…) Fra nu af udviklede Begiven-heterne sig fra Dag til Dag med rivende Fart: – Den 26. Juli foreslog den engelske Udenrigsminister Sir Edward Grey, at England, Frankrig, Tyskland og Italien skulde mægle; men dette blev afvist i Wien. – Den 27. Juli oppfordrede Grey den tyske Regering til at paavirke den østerrigske, saaledes at Serbiens Svarnote kunde lægges til Grund for Underhandlinger. – Den 28. Juli gik dette Forslag videre fra Berlin til Wien; men samme Dag erklærede Østerrig-Ungarn Serbien krig."

På linje med Wehrmachts krav

Og slik begynte det vi i dag kaller den 1. verdenskrig. Er det vanskelig å se parallellen? Østerrike krav overfor Serbia var med vilje formulert slik at man skulle få et nei. Ingen serbisk regjering kunne gå med på kravene. De var stilt, ikke for å bli godtatt, men for å få et nei. Østerrike ville ha et nei fra Serbia som påskudd til krig. USAs spill omkring Rambouillet følger nærmest i detalj Østerrikes taktikk fra 1914. Nato (les USA) krevde at Kosova skulle bli et Nato-protektorat, der Natos militærguvernør ville være øverste myndighet med rett til blant annet å godkjenne og underkjenne partier som ville stille til valg. Man krevde at dette protektoratet skulle ha en fri markedsøkonomi. Og man krevde at Nato skulle ha full disposisjonsrett til Jugoslavias infrastruktur, deriblant jernbane, veier, telesamband og flyplasser. Dette er kvalitativt på linje med Wehrmachts krav til det norske Storting i 1940. Hjernene bak Rambouillet må ha visst at dette var krav som ingen suveren jugoslavisk regjering ville kunne godta. De stred, slik de gjorde i 1914, mot Jugoslavias eksistens som selvstendig stat. Kravet om at Jugoslavia skulle underkaste seg slike vilkår må, for bakmennene, ha vært et krav som var stilt for å oppnå et avslag, akkurat som Østerrikes krav var det i 1914. Hensikten med spillfekteriet i Rambouillet var eksakt den samme som i 1914.

De nyttige idiotene

USA ville ha et nei som påskudd til å gå til krig. De fikk sitt nei, og de nyttige idiotene slo hælene sammen og gjorde det USA ventet av dem. De aksepterte en krig for å få Jugoslavia til å godta en avtale de ikke sjøl hadde lest. De opptrådte med andre ord slik skikkelige vasaller skal. Om de kaller seg KrF, DNA eller SV spiller i denne sammenhengen ingen som helst rolle. Det som spiller noen rolle, og som i hvert fall ødelegger min nattesøvn, er at denne serviliteten nå bereder grunnen for et krigsteater som ingen kjenner utgangen av. Norges statsminister i 1914, Gunnar Knudsen, ble herostratisk berømt fordi han sommeren 1914 bedømte verdenssituasjonen slik at "himmelen er skyfri". Statsminister Kjell Magne Bondevik vil bli herostratisk berømt fordi han som første norske statsleder siden 1200-tallet førte Norge inn i en folkeretts-stridig angrepskrig under forsikringer om at det ikke dreide seg om en krig, men om en "aksjon".

8. Ni bud om krigsgalskap

Av Astor Larsen og Peter M. Johansen (Utdrag av artikkel i Klassekampen 27. mars 1999)

Begrunnelsen til krigs-kåte Nato-politikere for å gå til krig mot Jugoslavia holder ikke vann. En gjennomgang av de viktigste argumentene viser dette klart.

Det fantes jo intet annet alternativ

Alternativet til Nato-bombing er ingen Nato-bombing. Alternativet til forhandlinger under Natos militære trusler var forhandlinger uten Natos krigsdiktat.

Alternativet til det absolutte kravet om å gjøre Kosova til et Nato-protektorat underlagt Natos militære styrke, som ingen statssjef for en suveren og uavhengig stat kan akseptere, var å forhandle om andre internasjonale ordninger med observatører, utplassering av FN-styrker fra land som var mer akseptable for Beograd, eventuelt i regi av De alliansefrie landene.

Alternativet til å forhandle med en tidsfrist om en "fredsplan" som er snekret sammen av USA og som ingen av partene godtok, før kosovaalbanerne fant det opportunt å signere i trygg forvissning om at Nato ville aksjonere, var å forhandle uten tidsfrist. Man kunne forhandlet med andre aktører enn USA og de europeiske stormaktene, som har avdekket at de selv har store interesser på Balkan.

Alternativet til Natos krigstrusler og fait accompli overfor Beograd, var å åpne for massiv internasjonal hjelp til de 650–700.000 serbiske flyktningene, Europas største flyktningproblem, og å heve sanksjonene mot Jugoslavia.

(…)

Bombinga skal hindre massakrer

Det motsatte har skjedd. Albanske myndigheter uttalte torsdag at 20 Kosovaalbanske lærere er blitt massakrert i to landsbyer like ved den albanske grensen.To landsbyer skal ha blitt jevnet med jorda.

Det er umulig å forhindre massakrer ved å bombe Jugoslavias luftforsvar; massakrer skjer på bakken og de skjer med håndvåpen, ikke bakke-til-luft-raketter.

Rapporter fra Pristina forteller at terroren har økt: Snikskyttere på takene, håndgranater blir kastet inn i private hjem og at begge parter er involvert.

Bombinga er rettet mot Milosevic og den jugoslaviske militærmakta, ikke mot folket i Jugoslavia

Hvor store sivile tap angrepene til nå har ført til, er uklart, men russiske talsmenn hevdet sent torsdag at 50 sivile ble drept og over 200 såret under Natos første angrepsbølge. Tallet på sivile som blir drept kommer til å stige etter hvert som bombemålene utvides. Den første angrepsbølgen rettet seg nesten utelukkende mot det jugoslaviske luftforsvaret, men i det øyeblikket bakkestyrker og bedrifter blir det viktigste, vil sivilbefolkninga være langt mer utsatt. Sivilbefolkninga kommer til å lide på grunn av Nato-bombinga i årevis framover fordi Nato er i ferd med å bombe Jugoslavia fullstendig i stykker, akkurat slik det har skjedd med Irak.

(…)

Slobodan Milosevic er Europas nye Adolf Hitler

Når Natos militære øverstkommanderende, general Wesley Clark, snakker om "hans fly", er det en bevisst propagandastrategi som går ut på at Nato ikke fører krig mot Jugoslavia eller Serbia, men mot én person, Jugoslavias president Slobodan Milosevic. Derfor pågår den samme demoni-seringa av Milosevic som Saddam Hussein ble utsatt for, demonen som kunne forgifte og utslette en hel verden opptil flere ganger med sine kjemiske og biologiske våpen.

Milosevic er den nye Adolf Hitler i Europa, og det ruinerte Serbia som har tapt skanse etter skanse i oppløsningskrigene om den tidligere Jugoslavia, blir som trusselbilde stilt på lik linje som det struttende Nazi-Tyskland, en europeisk stormakt i 1939. Dette til tross for at Serbia ikke en gang har gått til angrep på nabostatene under det drøye året som krigen mot UCK-geriljaen har vart.

Storbritannias forsvarsminister George Robertson bringer dårskapen og galskapen til nye høyder når han hevder at Milose-vic tyr til en form for villskap som ikke er observert i Europa siden Middelalderen. Til og med verre enn Holocaust?

Målet er å få gjennomført avtalen fra Rambouillet slik at albanere og serbere kan leve side om side i Kosova

Nato-bombinga vil i lang, lang tid framover, og her er det snakk om tiår eller mer, føre til at forsoning mellom albanerne og serberne blir en umulighet, ikke minst når kommandanter fra UCK går ut offentlig å applauderer bombinga. Den offisielle retorikken fra Nato-hold om forsoning er bombet vekk av Nato selv.

Milosevic har ansvaret for at Jugoslavia har blitt som det er, og at 200.000 ble drept i Bosnia-Hercegovina

Milosevic bærer et tungt ansvar for krigen som oppsto ved Jugoslavias sammenbrudd. Da han stilte seg som garantist for den storserbiske sjåvinismen, ga han rikelig med ammunisjon til like ekstreme krefter i andre republikken, som president Franjo Tudjman i Kroatia som satt med de samme planene om å partere Bosnia-Herzegovina og etnisk rense Kroatia for serbere (Krajina, Øst- og Vest-Slavonia).

Men å plassere ansvaret for delinga av Jugoslavia og parteringa Bosnia-Hercegovina ene og alene på Milosevic, er en så fordummende forenkling av konflikten som Clinton-administrasjonen, Tony Blair og Arbeiderpartiets og SVs utenrikspolitiske talsmenn, Håkon Blankenborg og Erik Solheim gjør seg til talsmenn for, at det nettopp leder ut i det resignerte "det var intet annet alternativ" eller en aksept av Natos bevisste krigslinje. Det fantes indre og ytre årsaker til at Jugoslavia ble sprengt. Et tysk ultimatum om EUs anerkjenning av Kroatia og Slovenia feide til side de siste mulighetene til å opprette en internasjonal vold-giftsdomstol til å løse *hele* Jugo-slavias oppdeling, og la samtidig Bosnia-Herzegovina og nå Kosova på slakterbenken, mens Tysk-land holdt sin beskyttende hånd over Kroatia.(…)

9. Internasjonal storfinans parterer Jugoslavia

av Michel Chossudovski

I 1997 skrev Michel Chossudovski denne artikkelen i Le Monde Diplomatique som vi her gjengir i utdrag. Han beskriver noen av de ytre faktorene som bidro til oppløsninga av det tidligere Jugoslavia. Artikkelen er oversatt av Terje Valen.

Vi har fått vite at historisk-kulturelle, etniske og religiøse forskjeller er grunn til konfliktene og krigene i det tidligere Jugoslavia, mens den internasjonale storfinansens ødeleggelse, partering og overtakelse av den jugoslaviske økonomien har vært tabu for massemedia.

Ødeleggelsen av et økonomisk system, medregnet overtakelsen av de produktive ressursene og utvidelsen av markedene og "jakten på territorier" på Balkan er den virkelige grunnen til konfliktene i landet. Slik sett er Jugoslavia bare et spesielt eksempel på hva som har skjedd i alle de land som tidligere ble kalt kommunistiske. (…)

Hemmelig USA-innblanding i 1984

La oss først se litt på avtaler som omdannet statsøkonomien. Vi han skjelne to store bølger med reformer. Den første fra begynnelsen av 1980-tallet og utover, og den neste fra 1990 og utover.

Allerede fra 1980, like før Tito døde inngikk den jugoslaviske staten avtaler med sine kreditorer som "førte til økonomisk og politisk ødelegging.(…) Nedsatt vekst, oppsamling av utenlandsgjeld og øking av kostnader for å betjene den så vel som devaluering førte til et fall i levestandarden til den gjennomsnittlige jugoslav.(…) Den økonomiske krisen truet den politiske stabiliteten (…) og truet med å spisse til ulmende etniske spenninger"[1].

Disse reformene ble satt ut i livet samtidig som det ble undertegnet avtaler med offisielle og kommersielle kreditorer for å restrukturere gjeld. Begge tiltak til sammen svekket føderalstatens institusjoner og skapte politiske skillelinjer mellom Beograd og regjeringene i republikkene og de autonome provinsene. Statsminister Milka Planinc, som skulle sette ut i livet programmet, måtte love Det internasjonale pengefondet en øyeblikkelig økning i forskuddsrenten på lån og mange flere tiltak for å få del i de tiltakene som gikk inn i arsenalet til Reaganomics…"[2]

Den økonomiske og "strategiske" omstruktureringen foregikk samtidig. Den første skulle styrke den siste. For å få til dette ble Washingtons innblanding formalisert i 1984 i et direktiv (nr. 133) fra USA sitt nasjonale sikkerhetsråd. Det fikk overskriften "USAs politikk overfor Jugoslavia" og ble merket "HEMMELIG FØLSOMT"[3] En sensurert versjon av dette ble offentliggjort i 1990. Det samsvarte stort sett med et annet direktiv av 1982 (nr. 54) fra det nasjonale sikkerhetsråd som gjaldt Øst-Europa. Målsettingene i det siste direktivet inkluderte "utvidete anstrengelser for å fremme en "stille revolusjon" for å styrte kommunistiske regjeringer og partier" og å føre landene i Øst-Europa inn i den markedsorienterte økonomien[4]. Jugoslavias "markedssosialisme" skulle nedrigges og Balkan skulle integreres i det "frie markeds"systemet.

I 1982 kom den neste såkalte stabiliseringspakken med støtte fra Det internasjonale pengefondet. Den resulterte i massiv inflasjon. Sammen med liberalisering av import og frys av kreditt førte den til et uovertruffet sammenfall i investeringene. Veksten i den årlige industriproduksjonen hadde lagt på 7,1% i perioden 1966-79. Etter at de første økonomiske reformene var satt ut i livet falt den til 2,8% i årene 1989-87, til 0% i 1987-88 og til minus 10,6% i 1990.

I mai 1988 ble et anti-inflasjonsprogram satt i verk. Det førte til at inflasjonsprosessen gikk hurtigere. En kommentator sa at "alt gikk den veien høna sparker etter okotober-opprøret i Vojvodina og Montenegro"[5].

2 700 % prisstigning i 1989

Reformtiltakene nådde høydepunktet sitt under statsminister Ante Markovic som var svært USA-vennlig. Han lovte å føre en positiv politikk med støtte til industrien, men i virkeligheten tok han tiltak for å deregulere systemet. Da prisene ble deregulert og valutaen devaluert eksploderte inflasjonen fordi det var bygget opp et sterkt prispress gjennom mange år. Konsumprisindeksen steg med 2 700% i 1989.

Høsten samme år, like før Berlinmuren falt, reiste Markovic til Washington for å møte president George Bush. Han hadde fått løfte om "en finansiell hjelpepakke" i bytte for omfattende økonomiske reformer inkludert en devaluert valuta, frys av lønninger, nedskjæring av regjeringens utgifter og avvikling av de selvstyrte samfunnsmessig eide bedriftene. Grunnarbeidet for flere av reformene var allerede lagt (inkludert en stor omlegging av lovgivning om utenlandsk investering) av byråkratiet i Beograd med hjelp av vestlige rådgivere.

En stor økonomisk pakke ble lansert i januar 1990 som del av en såkalt stand-by avtale med Det internasjonale pengefondet og et strukturelt tilpasningslån fra Verdensbanken. Kuttet i sentralregjeringens budsjett fordi inntektene skulle gå til å betjene utenlandsgjelden ville føre til at det ble slutt på overføringene til regjeringene i republikkene og de autonome provinsene. Dette ville ha styrket tendensen til balkanisering og løsrivning.

650 000 arbeidere i protest

Regjeringen i Serbia avviste Markovics spareprogram og 650 000 serbiske arbeidere gikk ut i protest mot føderalregjeringen. Fagforeningsbevegelsen sto sammen i denne kampen. "arbeidernes motstand gikk på tvers av etniske skillelinjer da serbere, kroater, bosniere og slovenere mobiliserte … skulder til skulder med arbeidskameratene sine."[6]

Den avtalen som føderalregje-

ringen undertegnet med Det internasjonale pengefondet krevde kutt i utgiftene på 5% av brutto nasjonalprodukt. Mens inntektene hadde minket på grunn av inflasjon hadde Det internasjonale pengefondet også krevd at lønnene skulle fryses på det nivået det hadde midt i 1989. Samtidig fortsatte prisene å gå opp til tross for at dinaren ble festet til tyske mark. Reallønnene falt med 41% i løpet av de første seks månedene i 1990. Inflasjonen var over 70%. I januar 1991 ble det foretatt enda en devaluering av dinaren, denne gangen med 30% og det førte til videre prisstigning. I 1991 var inflasjonen 140%, i 1992 937% og i 1993 1 134%.

Januarpakken inneholdt også full innvekslingsfrihet for dinaren, liberalisering av bankrenten og ytterligere reduksjoner i importkvotene. Kreditorene hadde kontroll over pengepolitikken. Avtalen som ble undertegnet med Det internasjonale pengefondet hindret regjeringen fra å ha tilgang til kreditt fra sin egen sentralbank (Jugoslavias nasjonalbank). Dette vilkåret paralyserte like frem budsjettprosessen og ødela sentralregjerings evne til å finanisere økonomiske og sosiale programmer. Dessuten førte dereguleringen av handelskreditt sammen med bankreformene til at investeringene til de sosialt eide foretakene ble enda mer innskrenket.

Frysingen at alle pengeoverføringer til republikkene hadde skapt en tilstand av "de facto" adskillelse. Igangsettingen av disse tiltakene (som lå i avtalen med Det internasjonale pengefondet) var også del av arrangementer for å refinansiere gjelden som en hadde kommet frem til med finansklubbene i London og Paris. Budsjettkrisen som Det internasjonale pengefondet hadde skapt hadde ført til sammenbrudd av fiskalstrukturen i føderasjonen. Denne situasjonen fungerte på en måte som et *fait accompli* før den formelle utskillelsen av Kroatia og Slovenia i juni 1991. Politisk press på Beograd fra EU sammen med Tysklands plan for å dra Balkan inn i sin geopolitiske sfære hadde også oppmuntret utskillingsprosessen. Likevel var det slik at de økonomiske og sosiale vilkårene for å bryte i stykker Jugoslavia var blitt godt podet inn gjennom ti år med "strukturell tilpasning".

Bedriftsreformene

Vi skal så gå over til å se på bedriftsreformene. Mesteparten av disse reformene ble vedtatt fra 1988 til 1991. Først ble Loven om utenlandsk investering vedtatt i 1988. Denne loven åpnet for uhindret adgang for utenlandsk kapital innen industri, bankvesen, forsikring og tjenesteyting. Før denne loven hadde utlendinger bare adgang til å investere i fellesselskaper sammen med sosialteide selskaper.

Bedriftsloven av 1989 som ble vedtatt under statsminister Ante Markovic spilte en viktig rolle for å styre industrisektoren mot konkurs. Målet med restruktureringsprogrammet til Beograds kreditorer var å oppløse systemet med samfunnsmessig eide foretak. Bedriftsloven krevde at de Forente arbeidernes grunnorganisasjoner ble oppløst. Disse grunnorganisasjonene var samfunnsmessig eide produksjonsenheter under selvstyre med Arbeiderrådene som viktigste beslutningstaker. Under Bedriftsloven skulle disse produksjonsenhetene omformes til private bedrifter under kontroll av foretakets eiere, deriblant kreditorene.[7] Målet var å gjennomføre massiv privatisering av økonomien i landet og oppløsning av den offentlige sektor. Byråkratene i kommunistpartiet skulle sette dette ut i livet, og særlig folk innen militærvesenet og etterretningen fikk løfte om politisk og økonomiske oppbakking på betingelse av at de fjernet den sosiale beskyttelse som arbeiderne i Jugoslavia hadde oppnådd.

For å støtte opp om omstruktureringsprosessen ble det også vedtatt en rekke andre lover i all hast i 1989 ved hjelp av utenlandske rådgivere og konsulenter. Loven om finanstransaksjoner av 1989 inneholdt såkalte "gjennomsiktige" og "likeverdige" bestemmelser om når foretak skulle regnes som insolvente og slås konkurs. En lov som hang sammen med denne var Loven om tvungens gjeldssanering, konkurs og likvidering som hadde bestemmelser for å beskytte "kreditorenes rettigheter". Kreditorene kunne ifølge denne loven ta initiativ til konkursprosedyrer som gjorde dem istand til å ta over og/eller likvidere de forgjeldete foretakenes aktiva.[8] I 1989 kom også Loven om sirkulasjon og styring av samfunnsmessig kapital og i 1990 kom Loven om samfunnsmessig kapital. Begge disse lovene oppsplitting og salg av de samfunnsmessig eide foretakene innbefattet salg til utenlandsk kapital. Den siste loven hadde også bestemmelser for opprettelse av "Organer for restrukturering og rekapitalisering" som hadde mandat til å "verdsette" foretaks aktiva før de ble privatisert. Verdien av foretak i Øst-Europa og Sovjet var basert på "bokført verdi" uttrykt i lokal valuta. Denne bokførte verdien var som regel svært lav og dermed kunne de samfunnsmessig eide aktiva bli solgt på billigsalg. Slovenia og Kroatia hadde laget utkast til privatiseringslover i 1990. I 1990 ble det også vedtatt en ny Banklov for å sette i gang likviderin-gen av de samfunnsmessig eide "Assosierte banker". Mer en halvparten av landets banker ble nedlagt. Det ble lagt vekt på å danne "uavhengige profittorienterte institusjoner". I løpet av 1990 var hele det tredelte banksystemet som bestod av Jugoslavias nasjonalbank, de nasjonale bankene i de åtte republikkene og autonome provinsene og foretningsbankene nedlagt under rettledning av Verdensbanken. For å ta hånd om de problemene som oppstod på grunn av dette forhandlet man frem et Justeringslån for den finansielle sektor fra Verdensbanken i 1990. Det ble vedtatt av regjeringen i Beograd i 1991. I juni 1990 ble det opprettet et føderalt organ for rehabilitering av bank- og forsikringssektoren. Mandatet var å restrukturere og "*reprivatisere"* de restrukturerte bankene. Dette skulle skje over en femårs periode. Man skulle også fremme opprettelsen av meglerfirma, firma for investeringsmanagement og forsikringsselskaper.

Konkurser og oppsigelser

Et viktig mål for kreditorene, Verdensbanken og Det internasjonale pengefondet var å slå bedrifter konkurs. (…)

I følge offisielle tall ble 248 bedrifter slått konkurs og likvidert i 1989 og 89 400 arbeidere fikk sparken. I løpet av de første ni månedene av 1990, like etter at pengefondets program var begynt å virke, ble det satt i gang konkursforhandlinger for 889 bedrifter med 525 000 arbeidere. Flesteparten av konkursfirmaene lå i Serbia, Bosnia-Herzegovina,

Makedonia og Kosova.

Mange samfunnsmessig eide foretak prøvde å unngå konkurs ved å ikke betale ut lønninger. En halv million arbeidere eller omtrent 20% av arbeidsstyrken fikk ingen lønninger i de første månedene av 1990 for at bedriftene deres skulle kunne møte kravene fra kreditorene under "gjeldsforhandlingsprosedyrene" som var bestemt i Loven om finansielle organisasjoner.

Reallønnene var i fritt fall, sosiale programmer hadde falt sammen med konkursene av industribedriftene. Arbeidsløsheten herjet og skapte en atmosfære av desperasjon og maktesløshet i befolkningen. En kommentator sa det slik. "Da hr. Markovic til slutt satte i gang privatiseringsprogrammet sitt, så satte det republikanske oligarkiet, som alle hadde sine egne visjoner om nasjonale renessanser, i gang krig for å skjule de virkelige grunnene til den nasjonale katastrofen, istedenfor å velge mellom et virkelig jugoslavisk marked og hyperinflasjon."[9]

I løpet av 1990 bidro utvilsomt den pakken som Det internasjonale pengefondet hadde stått fadder for til økende tap for bedriftene og kastet mange av de store bedriftene innen elektrisitet, oljeraffinering, maskinbygging, teknikk og kjemi ut i konkurs.

Samtidig ble utenrikshandelen deregulert i januar 1990 og en flom av importerte varer bidra til å destabilisere økonomien ytterligere. Denne importen ble finansiert med lånte penger som var gitt under omstruktureringspakken fra Det internasjonale pengefondet. Fondet, Verdensbanken og enkeltkreditorer ga forskjellige såkalte hurtig-utbetalte lån. Importbølgen bidro til at Jugoslavias utenlandsgjeld este opp og til at renten steg kraftig. De høye prisene som de innenlandske bedriftene måtte betale for sine inputvarer sørget for at de hjemlige produsentene ble utelukket fra sitt eget nasjonale marked.

I tillegg til dette hadde långiverne i Øst-Europa en strategi som gikk ut på å destabilisere eller bryte opp store industriforetak i mindre for å skape "større effektivitet" og "fremme konkurranse". Denne prosessen ble kalt "Reform ved partering". Den førte til at det integrerte systemet for nasjonal transport ble brutt opp i en mengde små individuelt eide transportbedrifter. Disse blir kalt "etterfølgerforetak"[10].

Fotnoter:

1. Sean Gervasi, "Germany, US and the Yugoslav Crisis", *Covert Action Quarterly*, No. 43, Winter 1992-93.
2. Dimitrije Boarov, "A Brief Review of Anti-Inflation Programs, the Curse of Dead Programs", *Vreme News Digest Agency*, No. 29, 13 April 1992.
3. Sean Gervasi, ovennevnte tekst, s. 42.
4. Samme sted.
5. Dimitrije Boarov, ovennevnte tekst.
6. Sean Gervasi, ovennevnte tekst, s. 44.
7. Barbara Lee and John Nellis, *Enterprise Reform and Privatisation in Socialist Economies,* The World Bank, Washington DS, 1990, sidene 20-21.
8. For mer opplysning om utvikling av næringslovgivningen se World Bank, *Yugoslavia, Industrial Restructuring,* s. 33.
9. Dimitrije Boarov, ovennevnte tekst.
10. Esra Benathon og Louis S. Thompson, *Privatisation Problems at Industri Level, Road Haulage in Central Europe,* World Bank Discussion Paper No. 182, The World Bank, Washington DC, Chapter 3

Del 3: En kortversjon av Kosovas historie

10. Hvem bodde i Kosova?

av Peter M.Johansen (Trykt i Klassekampen 7. april 1999)

Albanerne har vært i overtall i Kosova i flere hundre år, et overtall som bare har vokst de siste femti årene.

Om få uker vil det ikke lenger være noe Kosovaproblem, frykter Jonathan Eyal ved Royal United Service Institute i London med tanke på den etniske renskninga og flyktningestrømmen. Området hvor Europas største flyktningstrøm siden 2. verdenskrig kommer fra, er kjent under flere navn. Siden 1974, med den nye grunnloven, ble området i jugoslaviske sammenhenger betegnet som Kosova. Tidligere het området Kosova-Metohija (forkortet Kosmet), hvor Metohija viser til det gamle kirkelandet under den serbisk-ortodokse kirka. På gammelserbisk hold var Kosmet en del av *Stara Srbija* (det gamle Serbia) som også omfatter det meste av Makedonia før dette området ble utskilt som egen republikk av Titos partisaner i 1943. *Stara Srbija* utgjør med andre ord tyngden i det middelalderske Serbia før nederlaget for tyrkerne og Det osmanske riket i 1389. På albansk kalles området Kosovë, eller i bøyd form Kosova, som kosovarene i dag bruker. Det største skillet mellom den serbiske og albanske betegnelsen ligger i betoninga. Serberne legger trykket på første stavelse; albanerne på andre. Kosova lå under Det osmanske riket fra 1389 til 1912 og het da Arnautluk.

Folketallet

Kosova er omgitt av fjellpartiet Mokra gora i nord, Kopaonik i sør og slettelandet Sar planina i øst, et området som er noe større enn Oslo, Akershus og Østfold til sammen, nærmere 10.900 kvadratkilometer. Den siste folketelling ble foretatt i 1981, befolkningssammensetningen er gjengitt i tabell 1. Oppløsningskrigen i Jugoslavia hindret den planlagte folketellinga 1991. Det hadde skjedd store befolkningsmessige endringer i Kosova fram til 1990, og på grunn av kamphandlingene i Kosova i fjor hadde vel ti prosent av den serbiske befolkningen, vel 15.000 personer, og ti prosent av den Kosovaalbanske befolkning- en, vel 200-250.000 personer, flyktet. Fram til 1990 ble befolkningsutviklingen beregnet ut fra en fødselsrate på tre prosent og en dødsrate på 0,5 prosent. Det ga et oppjustert folketall for Kosova på vel 2,4 millioner i 1990. Fra 1981 skjedde det derimot en betydelig serbisk og montenegrinsk utflytting, først og fremst av økonomiske årsaker, men også på grunn av en bevisst albansk utstøtningspolitikk (oppkjøp av jord, en fordelingsnøkkel for offentlig sysselsetting på 80:20, med mer). Utflyttinga var på nærmere 100.000.

Det skulle gi Kosova et folketall på vel 2,3 millioner i 1990, vel 200 mennesker per kvadratkilometer, mot 87 for Jugoslavia som helhet (Tilsvarende tall for Norge er omkring 13).

Befolkningstilveksten blant albanerne er den høyeste i Europa, noe som gjerne dukker opp i hatske utfall på serbisk side når den muslimske befolkningen blir omtalt.

Kosova har derfor en svært ung befolkning, mer enn 50 prosent var under 20 år og gjennomsnittsalderen var på 24 år (1990).

Sammensetninga

Kosova hadde ikke bare stor befolkningstilvekst, fra 1981 har det dessuten skjedd en kraftig dreining i den etniske sammensetninga slik at albanerne i 1990 utgjorde vel 90 prosent. Dette må ses på bakgrunn av utviklingen i befolkningsfordeling siste halvdel av 1900-tallet (se tabell 2). Kosova-spørsmålet inngår i det som kalles doble majoritets/ minoritetsforhold. Ko-sovo var ved siden av republikken Slovenia det mest etnisk homogene området i det tidligere Jugoslavia, hvor forholdet mellom albanere og serbere og montenegrinere var 9 til 1. Men som en del av Serbia blir det befolkningsmessige forholdet snudd opp ned, i størrelsen 1 til 4 mellom albanere og serbere. I sin bok om Kosovaspørsmålet, *Kosovsko pitanje*, utgitt i Zagreb i 1988, kom Branko Horvat med følgende dystre spådom, basert på et syn som trolig var utbredt i de fleste jugoslaviske leire: "Om en har to etniske grupper som skiller seg fra hverandre når det gjelder språk og kultur og dertil legger forskjellige religioner, så kan en ikke unngå visse kommunikasjonsproblemer og et visst fiendtlig sinnelag. Hvis en til dette legger en blodig fortid med stadige strider som lever videre i folks bevissthet, da blir situasjonen mildt sagt kritisk. Er det i tillegg store forskjeller i utdanning og økonomisk utvikling, da gjenstår det bare å vente på eksplosjonen."

Økonomien

Etter 1974 ble det pumpet inn store føderale midler i Kosova som en del av den dereguleringa som Tito så seg nødt til å gjennomføre som følge av den såkalte Kroatiavåren eller -krisa i 1971- 72 som førte til omfattende utrenskninger av såkalte nasjonalistiske elementer i partiavdelingene alle republikkene. Likevel førte de statlige overføringene til at forskjellene mellom nord og sør i Jugoslavia, mellom Slovenia og Kroatia på den ene siden og Montenegro, Kosova og Makedonia på den andre økte. Også innad i Serbia økte forskjellene mellom Serbia og Vojvodina på den ene sida og Kosova på den andre.

Kosova var derfor i 1990 et av Europa økonomisk minst utviklede områder som grenset opp mot andre områder langt ned på den europeiske rangstigen: Makedonia, Albania og Montenegro. Selv sammenliknet med albanere i Makedonia, falt Kosovaalbanerne igjennom, og mange områder livnærte seg på en

"nordafrikansk økonomi", det vil si at en eller flerre personer i en familie jobbet i Vest-Europa (Tyskland, Sveits, Sverige m.fl.) og sendte hard valuta hjem.

Kosova er i hovedsak et jordbruksland, men jordbruket har vært fragmentert slik at den gjennomsnittlige jordbruksenheten på to hektar (1990). Det meste av industrien var knyttet opp mot Trepca-gruvene. I den sosiale sektoren utenfor jordbruket fantes det bare 200.000 arbeidsplasser før Jugoslavia gikk i oppløsning.

Ifølge Beograd-avisa *Politika* var arbeidsløsheten sommeren 1988 på hele 54,5 prosent, mens den i dette tunge kri- seåret, med hyperinflasjon på over 1000 prosent, lå på vel 20 prosent for Jugoslavia som helhet. Dermed var alle Horvats betingelser for en eksplosjon oppfylt, et magasin fylt med "skuddene i Sarajevo".

Tabell 1 Folketellinga i Kosova 1981

Albanere	1 227 424	77,5 prosent
Serbere	209 792	13,0 prosent
Montenegrinere	26 875	1,7 prosent
Tyrkere	12 578	0,8 prosent
Muslimer	58 948	3,7 prosent
Roma (sigøynere)	34 731	2,2 prosent
Andre	15 787	1,1 prosent

Betegnelsen muslimer ble innført som nasjonal folkegruppe for serbokroatisk-språklige muslimer i Bosnia-Hercegovina og Montenegro, men omfatter ikke muslimske albanere og tyrkere.

Tabell 2 Endring av befolkningssammensetninga 1948–1981
Alle tall er oppgitt i prosent av befolkningen

År	Albanere	Serbere	Montenegrinere	Muslimer	Tyrkere
1948	68,5	23,6	3,9	1,3	0,2
1953	64,9	23,5	3,9	0,8	4,3
1961	67,2	23,6	3,9	0,8	2,7
1971	73,4	18,4	2,5	2,1	1,0
1981	77,5	13,2	1,7	3,7	0,8

11. Kosova-konfliktens vugger

av Peter M. Johansen (Trykt i Klassekampen 8. april 1999)

Det er blitt påstått at Jugoslavia har produsert mer historie enn hva folk kan fordøye. I Kosova står to historieskrivninger opp mot hverandre, som ikke lar seg løse av et Nato-protektorat på ruinene av Serbia og Kosova eller USAs instantrevolverdiplomati.

Om en skreller vekk de lange utledningene, anekdotene og religiøs mytologi står en igjen med en serbisk historieskrivning som sier at de slaviske stammene som serberne er etterkommere etter, kom vandrende inn på Balkanhalvøya fra områdene rundt Volga på 600- tallet. De spredte seg så langt sør som til Egeerhavet, men plantet sine røtter i det folketomme Kosova.

De neste århundrene lå klanene i innbyrdes strid, ledet av sine *zupani*, høvdinger. Samtidig lå de serbiske klanene i stadig konflikt med Bysants (Istanbul) og de storbulgarske rikene som vekselsvis la under seg området. Først på 1100-tallet etablerte serberne en strammere stat under Nemanja-dynastiet.

Dette ble kjernen i det storserbiske riket som vokste fram under Middelalderen på 1200- og 1300-tallet og som nådde sitt høydepunkt under Stefan Dusan (1331-55), "tsar over serbere, grekere, bulgarere og albanere".. Serberne fikk begrenset innflytelsen som Konstantinopel hadde over den serbiske kirka, og den oppnådd en viss grad av selvstendighet da den yngste sønnen til tsar Stefan Nemanja, Sava, ble den første erkebiskopen i Peç.. Neste skritt tok serberne da bispedømmet i Peç ble opphøyd til patriarkat. Stefan Dusans mål var å legge under seg Konstantinopel, men han døde under forberedelsen av felttoget i 1355.

Tyrkerne kommer!

Tsar Dusan døde i en sårbar tid for Serbia og Europa. Det ottomanske riket var alarmert og begynte å trenge inn på Balkan. Tyrkerne la Balkan under seg i 1363. Det førte til at aktørene i arvestriden etter tsar Dusan sluttet seg sammen, men led likevel nederlag ved Cermen i 1371. Truet utenfra forsøkte et splittet serbisk rike å fylke seg bak Lazar Hrebeljanovic. Han maktet å samle sammen en pan-balkansk hær av serbere, bulgarer og albanere mot tyrkerne.

Det avgjørende slaget sto på Kosova polje, Svarttrostsletta, 28. juni 1389, som har blitt til serbernes mytebelastede nasjonaldag, St. Vitus-dagen eller Vidov-dagen. Nederlaget gjorde det definitivt slutt på den storserbiske storhetstida, basert på løftet om å gjenrei se riket og det forføreriske slagor-det *Samo Sloga Srbina Spasava*, "Bare enhet kan redde serberne", forkortet til de fire C'ene (kyrillisk for S) som symbolsk blir stilt med ryggen mot hverandre, et bilde på den utbredte statsautoriserte serbiske mentaliteten som sterkt minner om boernes *laager*-mentalitet i Sør-Afrika.

Til Vojvodina

Serbere hadde begynt å forlate Kosova før nederlaget som følge av den indre splittelsen og det økonomiske forfallet etter at Serbia hadde vært en betydelig økonomisk makt på 1200-1300-tallet, nettopp med utviklinga av jordbruket og husdyrholdet på Kosova-sletta og gruvedriften etter gull, sølv, kopper og tinn. Kirkene og klostrene som ble reist, gir opphavet til den serbiske oppfatninga at Kosova er serbisk kjerneområde, en del av *Stara Srbija* (Gamle Serbia).

De som ble i Kosova, levde under Det ottomanske riket i en relativt rolig periode fram mot slutten av 1600-tallet. Da førte Europas press mot tyrkernes maktstilling til at den indre undertrykkinga ble hardere. Østerrikerne lovet serberne hjelp dersom de gjorde opprør. Hjelpen uteble, og det serbiske opprøret ble knust. Det utløste en masseutvandring nord-over til Ungarn, til Vojvodina som dermed ble senteret for den serbiske kulturen fram til midten av 1800-tallet. På 1600-tallet begynte den albanske innvandringa, ifølge serbisk historieskrivning. De som konverterte til islam, fikk privilegerte stillinger under tyrkerne.

Det albanske innrykket fikk den serbiske patriarken Arsen Crnojevic til å ta med seg 30.000 serbiske familier fra Kosova til Vojvodina. Albanerne får også skylda for den serbiske utvandringa 1736- 39. Igjen svek østerrikerne ser-berne med løfte om hjelp dersom de reiste seg mot tyrkerne og alba-nerne.

Vi er illyrere!

Albanerne går tilbake til illyrerne for å tidfeste sitt nærvær i Kosova. Illyrerne befolket den vestre delen av Balkan-halvøya og grunnla sin første stat i tidsrommet 850 til 350 f. Kr., med hovedstad i Shkodra i dagens Albania, vel hundre kilometer sør for Kosova. Det fortoner seg lite sannsynlig at det illyriske riket som dekket store deler av Balkan-halvøya, ikke skulle ha omfattet Kosova, det mest fruktbare området i regionen. Albanske historikere hevder at albanerne er etterkommere av den illyriske stammen *dardaner* som omfattet den nordlige delen av Vardar-dalen (Makedonia), Kosova og Nis (Serbia). De viktigste byene i Dardania var Scupi (Skopje) og Naissus (Nis). Men det fins ingen nedtegnelser om serbere og albanere i Kosova før i sein middelalder; serberne blir første gang nevnt i 822, albanerne i 1079. Det har gitt grobunn for serberne å fornekte albanernes illyriske bakgrunn. En ekspert på Balkans etniske situasjon, briten H.R. Wilkonson, skriver: "Det er allment antatt at albanerne sammen med de latiniserte *vlahene* er rester av de trako- illyrerne som søkte tilflukt i halvøyas vestre fjell under presset fra *avarer*, slavere og andre fremmede fra og med 500-tallet. Det eneste som skilte dem fra vlahene, var at de seinere snakket latin."

Prizren-forbundet

Albanerne fantes i Kosova under hele den storserbiske storhetstida, og under de neste århundrene svingte det mellom hvem som var i flertall og mindretall. Albanernes overgang fra halvnomadisk dyrehold til jordbruk fant sted omtrent samtidig med overgangen til islam

og flyttinga ned fra fjellene. Men massekonverteringa til islam skjedde først i samband med krigene mellom Østerrike og Det ottomanske riket på slutten av 1600- tallet og begynnelsen av neste århundre.

En viss konvertering skjedde også blant serbere, som i Bosnia-Hercegovina og Montenegro.

Albanerne knytter på samme måte som serberne, framveksten sin nasjonale identitet og be-vissthet til Kosova etter nærmere 500 år med tyrkisk dominans. Den første organisatoriske spiren kom med Prizren-forbundet, oppkalt etter byen i det sørlige Kosova. Årsaken var forsøket på å opprett et nytt Stor-Bulgaria etter San Stefano- avtalen som fulgte etter den russisk-tyrkiske krigen 1877-78.

Albanerne så på avtalen og de bulgarske og serbiske bestrebelsene som en trussel. De samlet seg for første gang på tvers av klaner og religion og la fram kravet om at de albanskbefolkede distriktene *(vilajet)* Kosova, Shkodra, Monastir og Janina skulle få en halvautonom status innen Det otttomanske riket med albansk som administrativt språk. Prizren-forbundet søkte om anerkjennelse for sine krav overfor Berlin-kongressen i 1878, men ble bryskt avfeid av Otto von Bismarck som avviste at det fantes noen albansk nasjon. Det handlet naturligvis om politikk, for Bismarck kunne visst bedre, blant annet gjennom forskninga til J.G. von Hahn om Kosova og forslaget fra den tyske geografen K. Kiepert om å revidering av Tyrkias grenser i Europa med opprettelsen av en albansk stat som omfattet Kosova.

Det var et forslag som dukket opp igjen i den russisk-østerrikske delingsplanen for Balkan i 1897.

Da forslaget om autonomi ble avvist av den osmanske sultanen, oppfordret Prizren-forbundet til væpnet kamp. Opprøret brakte løs i Nord-Albania og Kosova året etter, 1880. I løpet av ett år hadde tyrkerne gjenvunnet kontrollen. Prizren- forbundets ledere og mange av dets tilhengere ble deportert til Lille-Asia, i alt 3.000 i løpet av 1882. I 1899 samlet 850 delegater fra Kosova seg og opprettet Peç-forbundet på ruinene av Prizren-forbundet.

Det var stadig mindre oppstander i provinsen som munnet ut i et større opprør mot tyrkerne i 1909. Det ble slått ned etter fem måneder, for å gjenoppstå i Djako-vica i 1912 og deretter raskt å spre seg over hele Kosova, den nordlige delen av Albania og det vestre Makedonia (Stor-Albania).

12. august inntok albanerne Skopje, og 23. august måtte tyrkerne gå med på å gi albanerne auto-nomi.

Men en annen utvikling på Balkan kom albanerne i forkjøp. I 1912 gikk Serbia, Montenegro, Bulgaria og Hellas sammen om å fortrenge Det ottomanske riket fra Balkan. Balkan-krigen ble kortvarig, og på London-konferansen i 1913 ble Balkans grenser endret: Serbia fikk hånd om Kosova; kongedømmet Albania ble opprettet. Albanske klaner og familier ble delt av en den nye grensa; vinterbeitene ble skilt fra sommerengene. Albanerne i Kosova ble skilt fra det de oppfattet som moderlandet; albanerne i Albania oppfattet at de hadde blir frarøvet sin nasjonale vugge.

Massakrer og hevn

Delinga, de nye grensene og frigjøringa fra det tyrkiske åket førte til at de kristne Balkan-statene umiddelbart gikk løs på den muslimske befolkningen. I Kosova herjet general Jankovic og hans menn som datidas Arkan. I militære kretser i Serbia sto ideen sterkt om at den beste må-ten å pasifisere Kosova på, var å bli kvitt albanerne. Anslagsvis 13.000 albanere ble drept og utløste det albanerne betegner som "den tredje Balkan-krigen", opprøret i Debar.

Tre serbiske divisjoner ble satt inn i Kosova, og den serbiske sosialisten Tucovic skrev: "De albanske byene som mennene ble drevet ut av, ble brent ned og ble krematorer hvor hundrevis av kvinner og barn ble brent levende." Under 1. verdenskrig tok albanerne hevn da den serbiske hæren ble tvunget til retrett, en blodig spissrotgang, av de østerrikske angrepene gjennom Kosova og Albania til den greske øya Korfu.

12. Kampen om republikken

av Peter M. Johansen (Trykt i Klassekampen 9. april 1999)

Kosova fant seg ikke til rette i Jugoslavia, verken kongedømmet eller i den føderale republikken. Gamle lik er blitt gravd opp for å rettferdiggjøre nye.

Etter 1. verdenskrig ble grensene fra 1913 gjenopprettet. Kosova ble nå en del av det nye Kongedømmet av serbere, kroater og slovenere, seinere kongedømmet Jugoslavia, som en del av Serbia. Men fra første stund ble det slått fast at det relativt liberale serbiske lovgivninga ikke skulle gjelde for "det gamle Serbia" *(Stara Srbija)* eller "Sør-Serbia", det vil si Kosova og Makedonia. Albanerne fikk heller ikke stadfestet de nasjonale rettighetene som USAs president Woodrow Wilson hadde utarbeidet og som ble nedfelt i statuttene til Nasjonenes forbund fordi områdene hadde tilhørt Serbia *før* krigen. Kosova ble styrt med panser av den serbiske hæren og politiet, og om lag 100.000 serbere og montenegrinere flyttet til områder og fikk tildelt jord som ble konfiskert fra albanske føydal-herrer (*bay* og *pasja*). Koloniseringa hadde to motiver: Å bryte den albanske dominansen over området gjennom en målrettet serbifisering og å utvikle området økonomisk både innen jordbruket og gruvedrifta.

Kosova hadde de rikeste mineralforekomstene på Balkan: Kull og brunkull, nikkel, krom, bly og sink, magnesium og bauxite, asbest, kvarts, kalkstein, og marmor. Med tida fikk også Kosova Jugoslavias største kraftverk som har forsynt store deler av Serbia – økonomiske aspekter som ikke vil gå upåaktet hen dersom det skulle komme til en deling av Kosova.

Forbud

Kolonialiseringa og de brutte nasjonale forhåpningene etter 1. verdenskrig førte til flere opprør blant albanerne, og urolighetene ble ikke dempet før i 1924. Kosova ble delt i tre administrative områder *(banovine)* for å splitte Kosovaalbanerne men de hadde det til felles at de alle ble behandlet som annenrangs borgere i ly av den økende rivaliseringa mellom serbere og kroater om hvem som skulle ha makta og posisjonene i det nye kongedømmet. Kroatiske nasjonalister hadde vendt seg sørover for å komme løs fra Østerrike-Ungarn; serberne så det gamle kongedømmet Serbia som garantist for det nye kongedømmet Jugoslavia.

Albansk språk ble forbudt, og skolene brukte bare det kyrilliske alfabetet. Albanerne ble tvunget å serbifisere sine navn på samme måte som tyrkerne i Bulgaria både på 50-tallet og slutten av 70-tallet fram til masseutvandringa til Tyrkia i mai 1989. Det ble til og med inngått en avtale med Tyrkia om å deportere 40.000 familier til Tyrkia mellom 1926 og 1938, i alt 250.000 personer, men avtalen brøyt sammen fordi Jugoslavia ikke kunne betale Ankara mellomlegget.

På oppdrag fra prins Paul, regent fra 1934, utarbeidet akademikeren Vaso Cubrilovic en plan for Kosova hvor han konkluderer: "Det er umulig å trenge albanerne tilbake ved hjelp av gradvis kolonisering. Den eneste mulighet og det eneste middelet er brutal vold fra en gjennomorganisert statsmakt hvor vi alltid har vært dem overlegne … Det er bare en vei tilbake for oss; massefordri-velse."

Oppløsning

Planen kom til i 1937, året før Serbia og Kroatia gikk sammen om å flytte deres respektive grenser inn i Bosnia-Hercegovina i den innledende oppstykkinga av området som ble kastet om på da 2. verdenskrig brøt ut. Kongedømmet knaket med andre ord i sammenføyningene før krigsutbruddet.

I 1939 okkuperte Italia Albania, og da Hitler-Tyskland gikk til angrep på Jugoslavia 6. april 1941, benyttet italienerne anledninga til å ta kontrollen over Kosova og den albanske delen av Makedonia, til et Stor-Albania under den italienske fascismen. Mange albanere så den italienske okkupasjonen som en befrielse fra det serbiske åket – noe som selvsagt ikke unnslipper hangen etter å bruke historia instrumentelt som har preget hele oppdelinga av det tidligere Jugoslavia.

Italienerne ga albanerne nasjonale rettigheter på papiret og sidestilte albansk med italiensk som offisielt språk. Det albanske flagget med den dobbelthodede, svarte ørnen ble tillatt, og albanerne fikk lov til å bære våpen. De serbiske og montenegrinske innflytterne ble fordrevet, husene deres ble brent ned og jorda ble igjen omfordelt. Med opprettelsen av Kosova-regimentet i 1943 og den albanske SS-divisjonen *Skanderbeg* i 1944 ble massakrene mot serbere og montenegrinere satt i system.

Samtidig deltok 40.000 fra Kosova i Titos kommunistiske partisaner; de aller fleste serbere montenegrinere. Det er antatt de fleste albanere støttet organisasjonen *Ballë kombëtar* som gikk inn for et Stor-Albania etter krigen. Etter Italias kapitulasjon i 1943, samlet antikommunistiske albanske representanter seg i Prizren for å gjenreise Prizrenforbundet fra 1878 med mål om å bevare den "italienske" unionen med Albania. Først på forsommeren 1945 klarte partisanene å nedkjempe de albanske fascistene med støtte fra de kommunistiske partisanene til Enver Hoxha i Al-bania.

"Republikkstatus"

Den føderale republikken var en ny start for Jugoslavia mer enn forlengelsen av mellomkrigstidas kongedømme. For Kosovaalbanerne skjedde det tre betydelige forandringer. Kosova ble anerkjent som en separat del av republikken Serbia og fikk status som autonom region 3. september 1945 – til forskjell fra Vojvodina som fikk en høyere status som autonomt område. Albansk ble anerkjent som offisielt språk i regionen ved siden av serbisk, og dessuten ble ulovlig konfiskert jord levert tilbake, mens innflyttere fikk kompensasjonen i form av annen jord, oftest utenfor Kosova.

Dette er gjenstand for kritikk fra den antikommunistiske kritikken mot Tito på serbisk hold i dag – og tiltakene og poli-tikken ble systematisk motarbeidet av den serbiske delen av den jugoslaviske sikkerhetstjenesten UDBa helt fram til

visepresidenten og innenriksministeren Aleksandar Rankovic ble kjippet i juli 1966 og virksomheten til UDBa Kosova kom under granskning.

Men dette var langt fra bare et serbisk anliggende. Det hang sammen med den dype mistroen over albanernes omfavnelse av fascismen under 2. verdenskrig og med den stadig skarpere politikken mellom Jugoslavia og Folkerepublikken Albania etter Sovjetunionens og Kominforms brudd med og blokade av Jugo-slavia i 1948.

Opprør

Da Rankovic ble fjernet, dukket det albanske kravet om republikkstatus for Kosova fram. Kravet ble brakt ut på gatene under de omfattende demonstrasjonene Kosovas byer i slutten av november 1968. Det var en del av 68-bevegelsen over Europa, men datoene falt ikke til-feldigvis sammen med Albanias nasjonaldag (28. nov.) og Jugoslavias nasjonaldag (29.

nov.) Et par dager etter demonstrerte albanere i Tetovo i Vest-Makedonia med krav om forene seg med Kosova og økte nasjonale rettigheter som republikkstatus for Kosova.

Den politiske utviklinga i Kosova skjedde ikke i et vakuum; tilsvarende strømninger blåste fra Sarajevo gjennom Bosnia-Hercegovina og i Kroatia ble kimen sådd til Kroatia-våren (-krisa) som sprang ut i 1971.

Albanerne fikk rett til å bruke dobbeltørn-flagget ved nasjonale høytider. Det ble opprettet et eget universitet i Pristina som innen kort tid ble det tredje største i Jugoslavia etter Beograd og Zagreb med 40.000 studenter i 1981. Stu-iene var begrenset til humaniora, ikke økonomi og naturvitenskap med tanke på å utvikle Kosova, og undervisninga ble delt mellom albansk og serbisk.

De provisoriske forfatningsendringene i 1969 og 1971 førte til at Kosova fikk *de facto*, om ikke juridisk, status som republikk, noe som ble stadfestet med den nye grunnloven av 1974.. Det er det andre bitre kritikkpunktet mot Tito i serbiske kretser i dag.

Beograd – Tirana

Bruddet mellom Sovjetunionen og Albania i begynnelsen av 60-tallet førte heller til at forholdet mellom Beograd og Tirana ble skarpere, dels på grunn av den ideologiske kon-frontasjonen hvor Kinas Kommunistiske Parti (KKP) brukte polemisk oppgjør med Tito å slå mot Moskva, dels fordi Tito på 60-tallet fikk ambisjoner på Balkan. Sovjets og Warszawa-paktens invasjon i Tsjekkoslovakia i 1968 førte til signaler fra Tirana om at Albania ønsket å normalisere forbindelsene med Beograd, og da Tito beskrev "Kosova som ei bru til Albania" ble det opprettet forbindelser mellom Albania og Kosova. Pristina-universitetet tok til og med i bruk lærebøker fra Albania, og det var utveksling av gjesteforelesere.

Den økonomiske regionaliseringa på 60- og 70-tallet førte til at det ble satt inn større føderale investeringer til å industrialisere Kosova. Men likevel økte skillene i Jugoslavia, mellom nord (Slovenia og Kroatia) og sør (Makedonia, Kosova, Montenegro). Serberne legger gjerne skylda på befolkningstilveksten blant albanerne; andre peker på at in-vesteringene ble kanalisert inn gruvedriften, blant annet bly- og sink-utvinning i Trepça og varmekraftverket Kosova I-V.

Dermed ble Kosova i enda sterkere grad en råvareleverandør til resten av Jugoslavia uten at satsing på arbeidsintensiv lettindustri, tjenester eller videreutvikling av jordbrukssektoren.

Dette skjedde samtidig med at føderasjonen Jugoslavia ble konføderalisert på begynnelsen av 70-tallet som en konsekvens av Kroatia-våren (-krisa). Det førte til en voldsom oppblomstring av "kommunal aktivitet" i republikkene. Eliten pleide sine egne interesser, på republikknivå (jfr. utbygginga av havner og skipsverft i republikkene). Men prestisjeprosjekter og prangende bygninger førte ikke til velstand; i stedet ble Jugoslavia tynget av en gjeld som bidro til å skjerpe motsetningene i republikken utover på 80-tallet som til slutt var med på å sprenge landet.

Ny tid i emning

Pristina vokste i denne tida fra 15.000 innbyggere i 1945 til vel 150.000 i 1975; Serbias fjerde største by etter Beograd, Novi Sad og Nis. Serberne og montenegrinerne mistet sin privile-gerte stilling i Kosova ut fra to forhold: Det ble satt krav til at offentlige ansatte skulle være tospråklige – og det var få serbere som kunne albansk. Dessuten skulle offentlig ansettelse skje ut fra en etnisk fordelingsnøkkel, 80:20 mellom albanere og andre. Når nye fabrikker ble lagt i serbiskdominerte byer, flyttet en overveiende albansk arbeidsstokk inn. Serberne har dessuten rett i sine anklager om at føderale midler ble misbrukt til å kjøpe opp jord fra serbere som ble fordelt eller solgt videre til albanere.

I 1975 skjedde det en brå vending i forholdet mellom Beograd og Tirana. I januar var det omfattende demonstrasjoner i Kosova som hyllet Enver Hoxha og som luftet kravet om et Stor-Albania (Albania, Kosova, Vest-Makedonia, østre Montenegro og det albanskbefolkede Janina-området i Hellas). Politiet slo hardt til, og det ble idømt lange fengselsstraffer. Ansvaret ble lagt på stalinistene, det vil si *Informbirovci*, Kominform-tilhengerne.

På 70-tallet begynte Jugoslavia å føle den økonomiske krisa, forsterket av oljekrisene i Vesten i 1973 og 1979 og av den økende gjeldsbyrden overfor utlandet. Våren 1980 døde Tito, og han ble erstattet av et kollektivt presidentråd.

13. Den totale etniske polariseringa

av Peter M. Johansen (Trykt i Klassekampen 13. april 1999)

26. mars 1981 eksploderte opprøret igjen i Kosova etter en banal episode i studentkantina på Pristina-univeristetet da en albansk student klaget på maten. Snart var kravet om republikkstatus i sentrum for Kosovaalbanernes protester.

I begynnelsen av april sto Kosova og Vest-Makedonia igjen i opprør, og det ble innført unntakstilstand. Hæren ble satt inn. Sentralkomiteen i den serbiske avdelinga av Jugoslavias Kommunistliga fikk seinere opplyst at over 300 demonstranter ble drept, ifølge *Amnesty International*.

Kravet var juridisk republikkstatus, ikke bare den uformelle statusen i grunnloven fra 1974.

Kosovaalbanerne viste til Montenegro med i underkant av 600.000 innbyggere, en tredel av Kosova; de viste til at bare Slovenia var så etnisk homogent som Kosova; de viste til løftene fra krigens slutt om at "hver nasjonalitet skal nyte full selvbestemmelse i etterkrigstidas Jugoslavia", slik det het fra *Det antifascistiske rådet for folkets frigjøring i Jugoslavia* (AV-NOJ) som begynte å fastlegge grensene i den nye føderasjonen Jugoslavia fra 1943, etter arbeid som ble ledet av partisanlederen Milovan Djilas.

Serbia motsetter seg

Serbia motsatte seg kravet om re-publikk og holdt på at Kosova skulle være autonomt område. Det ble advart mot at det ville vek-ke den serbiske nasjonalismen til liv og mot hva det ville føre til for de ikke-albanske minoritetene dersom Kosova ble republikk. Dette hadde gjennomslag i de andre republikkene og på føderalt nivå. Republikk ble sett på som første av tre skitt mot uavhengighet. Det andre var at Kosova ville kreve en grenserevisjon overfor Makedonia og Montenegro; det tredje tilslutning til Folkerepublikken Albania, Jugoslavias fremste opponent på Balkan.

Beograd la først skylda på opprøret i 1981 på "imperialistiske agenter fra vest". Men etter at det albanske partiorganet *Zeri i po-pullit* på lederplass 7. april gikk til angrep på den serbiske undertrykkinga og de dårlige forholdene i Kosova, rettet Beograd ansvaret mot Tirana. De gode forbindelsene mellom Pristina- og Tiranauniversitetet ble brutt; de albanske lærebøkene ble strøket fra pensum, og mer enn 200 lærere fikk avskjed og studenttallet ble halvert til 20.000.

Massearrestasjoner

Deretter fulgte massearrestasjonene og utrenskningene. 52.000 Kosovaalbanere ble tiltalt for politiske forbrytelser, og i Kosova-partiet ble det bokinnbytte for 1.800 og partilederen Mehmet Bakali ble dømt til tolv års fengsel. Beograd hevdet å ha rullet opp 72 illegale organisasjoner som blant annet skal ha vært involvert i våpenhandel og gull- og narkotika-smugling, ifølge det offisielle ny-hetsbyrået *Tanjug* (10. mars 1984). En rekke serbiske bøker kom ut, deriblant den famøse *Taj-ne albanske mafije* (Den albanske mafiaens hemmeligheter) av Dejan Lucic. Den mest dyptgående konsekvensen av opprøret i 1981 og undertrykkinga av det, var den totale etniske polariseringa av Kosova.

Det meste av kontakt mellom albanere og serbere ble brutt, også på det mellommenneskelige planet. Albanere og serbere gikk på hver sin side veien under kveldspromenaden på Corson i Pristina. Kosova ble et segregert samfunn.

Ny utvandring

Det førte til en ny utvanKK-dring av serbere og montenegrinere; ikke av økonomiske årsaker som på 60-tallet, men av politiske, en flukt fra hva serbere oppfattet som fiendtlige omgivelser og misnøye med den økende albaniseringa av Kosova, blant annet kravet om tospråklighet. Det fantes også en viss fysisk trussel, selv om mange av ryktene om massevold-tekter av serbiske kvinner og mishandling var sterkt overdrevet. De fikk likevel folk til å flytte, og de ga næring til Beograd-pressa til å legitimere den føderale og serbiske undertrykkinga i Kosova som ga systemet en viss karakter av apartheid.

To konfliktområder sto sentralt mellom befolkningsgruppene: Albanernes bevisste oppkjøp av serbisk jord – godt over markedspris – som ble fordelt mellom klanene for å gjøre landsby-ene albanske, og to rettstradisjoner som sto steilt mot hverandre; det jugoslaviske og den tra-disjonelle albanske sedvaneretten som er nedtegnet i lovsamlinga *Kanun Leka Dukadjini* fra middelalderen.

Serbisk sjåvinisme

Men til tross for den serbiske og montenegrinske utflyttinga og til tross for oppkjøping av jord, fikk den albanske nasjonalismen en stadig mer defensiv karakter utover på 80-tallet, på grunn av undertrykkinga og den voksende serbiske sjåvinismen som i stadig sterkere grad skjerpet de politiske motsetningene mellom republikkene på føderalt nivå og som utløste maktkamp i det serbiske partiet. Serbiske akademikere bladde seg tilbake til mellomkrigstida da det tidligere kongedømmet Serbia dominerte kongedømmet Jugoslavia, eller Kongedømmet av serbere, kroater og slovenere som det først het med vekt på rekkefølgen.

Eller de gikk tilbake til middelalderen, til *Stara Srbija* (Gamle Serbia), og forfattere som Vuk Draskovic skrev hylningsdikt til den serbiske kulturvuggen i Peç. I januar 1986 anklager 212 serbiske akademikere, forfattere og kulturpersoner albanerne for å drive folkemord på ikke-albanere et brev til det føderale parlamentet.

Vil stoppe utvandringa

Serberne begynte å opponere mot beskyldninger om at de dominerte landet og viste til at en serbisk stemme bare var verdt en attendel av en montenegrinsk i det føderale parlamentet og presidentrådet med tanke på folketallet. Dessuten hadde Serbia blitt delt opp etter 2. verdenskrig, gjennom utskillelsen av "Sør-Serbia", det vil si Makedonia. En gjennom-gangsmelodi var at de autonome områdene Kosova og

Vojvodina ifølge grunnloven hadde rettigheter overfor serbisk politikk, men ikke omvendt. Formelt riktig på papiret, men langt fra virkeligheten i Kosova, hvor kontrollen ikke baserte seg på formaliteter. Både i 1982, 1983 og 1985 vedtok det serbiske parlamentet at den serbiske og montenegrinske utflyttinga fra Kosova måtte stanses.

Det ble med vedtakene, selv etter at det føderale presidentrådet 18. juni 1986 vedtok en rekke tiltak for å få serberne til å bli boende og gjenreise serbernes tiltro til de lokale myndighetene og rettsvesenet, som det het.

Etniske forbud

Det ble vedtatt å granske hvor pengene kom fra til de albanske oppkjøpene av jord; deretter ble det forbudt å selge jord på tvers av de etniske grensene, etterfulgt av et forbud mot albansk innflytting i byer og landsbyer med en overveiende serbiske og montenegrinsk befolkning. Serbiske delegasjoner til Beograd anklaget politiet for overgrep og voldtekter.

I mars 1986 ble serberlederen Kosta Bulatovic arrestert i Koso-vo, og på 13. partikongress var det serbiske opphisselsen over overgrepene stor, og på slutten av året kom Kosovaserberne marsjerende til Beograd for tredje gang. Da gol hanen for Slobodan Milo-sevic.

Maktkampen tok til da sentralkomiteen kritiserte de nasjonalsjåvinistiske tendensene i ser-bisk presse. Milosevic utfordret lederen for det serbiske partiet, titoisten Ivan Stambolic.

Grunnlovsendringer

Samtidig fortsatte de serbiske stormøtene, *mitinzi*, i Kosova, og spenninga økte. Igjen ble det vedtatt å sende spesialstyrker. Demonstrasjonene i 1988 felte både partiledelsen i Vojvodina, som motsatte seg forslag om å innskrenke autonomistatusen, og i Montenegro. Fram mot vårparten 1989 sto det politiske slaget om forandringene i den serbiske forfatninga om de autonome områdenes status. Den første forandringa var nettopp at Serbias grunnlov heretter kunne forandres uten samtykke fra Kosova og Vojvodina.

Motstanden var hard fra Kosovas side. Spenninga økte fra september 1988, og for andre gang siden 1987, ble det sendt inn serbiske politistyrker. I desember gikk over 300.000 Kosovaalbanere på gatene i Pristina i protest mot avsettelsen av Kosovas president Kaqusha Kashari og partilederen Asem Vllasi. Serbia hadde nå full stemmemessig kontroll over det føderale presidentrådet.

"Kontrarevolusjonær trussel"

Hele februar var preget av demonstrasjoner og streiker. 20. februar gikk 1.300 arbeidere i Stari Trg i Trepca-gruven til sultestreik; de krevde at den nye partisjefen Rahman Morina skulle gå av. Etter en uke ble det innført unntaktstilstand. Morina tilbød seg å gå, men Beograd nektet ham.

I begynnelsen av mars ble Vllasi arrestert, anklaget for "kontrarevolusjonær trussel mot den ju-goslaviske statsordningen". Da hadde forlengst utbryterkreftene i Kroatia og Slovenia gått i stilling.

Makedonias mann i presidentrådet, Lazar Mojsov, hevdet at Trepca-streiken var organisert som en del av et albansk opprør for løsrivelse. 23. mars stemte Kosova-parlamentet over en-dringene i forfatninga, 176 for, ti mot, to avholdende.

Avstemninga skjedde under tvang, hevder Kosovaalbanerne; de ble truet med alvorlige følger for familiene for deres "kontrarevolusjonære virksomhet". Men det var kanskje først og fremst "garantiene fra andre delrepublikker om at de skulle hjelpe oss ut av situasjonen gjennom å stanse de serbiske konstitusjonelle forandringene" som fikk de Kosovaalbanske parlamentsmedlemmene til å stemme for, ifølge en fortrolig samtale som den svenske øststatsforskeren Örjan Sturesjö ved universitetet i Uppsala, hadde med en framtredende Kosovaalbansk politiker i 1990.

Før det serbisk parlamentet tre dager seinere stemte for endringene, var opprøret i Kosova et faktum, nærmest en albansk versjon av Beograd-opprøret mot prins Pauls avtale med Adolf Hitler mars 1941, "heller krig enn pakten, heller død enn slaveri", som det da lød før det tyske angrepet 6. april. Uroligheten krevde mange liv; de spredde seg fra Pristina til Urosevac, Titova Mitrovica, Peç, Djakovica, Prizren… Igjen ble det innført unntakstilstand.

28. juni 1989, under fortsatt unntakstilstand, samlet serberne seg til en gigantmanifestasjon til minne om nederlaget mot Det ottomanske riket på Kosova polje, Svarttrostsletta, i 1389. Serbere valfartet til klosteret Gracanica og deretter på krigskirkegården Gazimestan.

Det var mellom en og tre millioner til stede på de ulike arrangementene. Men 28. juni var en rolig dag i Kosova. Patriarken German holdt messe, og Milosevic holdt en slett tale som høstet skuffelse blant serberne tross løftet om å stille seg som garantist for serbiske interesser.

Krav

Først med de albanske demonstrasjonene fra 23. januar 1990 ble kirkegårsfreden igjen brutt.

Demonstrasjonen som varte til 4.februar, krevde 20-30 dødsofre for kravet om demokratiske og nasjonale rettigheter, frie valg og fri presse. I Serbia og Montenegro var det store demonstrasjoner nær 100.000 i Titograd (i dag Podgorica), hovedstaden i Montenegro – med krav om hardere tak overfor Kosovaalbanerne og krav om å opprette friskarer for forsvare serberne og montenegrinere i Kosova. 1. februar bestemte presidentrådet nok en gang å sette inn den jugoslaviske hæren, for femte gang siden 2. verdenskrig: 1945, 1968, 1981 og 1989. Den tok kontrollen over Kosova hvor siden Kosovaalbanerne på 90-tallet forsøkte å opprette sitt parallell-samfunn langs de ikke-voldelige linjene til Ibrahim Rugova, mens den nordlige delen av det tidligere Jugoslavia ble partert og stormaktene forfulgte sine interesser gjennom stedfortredere.

7. september 1990 kom om lag to tredeler av de Kosovaalbanske parlamentarikerne sammen i all hemmelighet i Kacanak mot grensa til Makedonia for å erklære Kosova som republikk, "en demokratisk delstat av det albanske folket og medlemmer av andre nasjoner og nasjonale minoriteter som er dets borgere: Serbere, muslimer, montenegrinere, kroater, tyrkere, roma (sigøynere) og andre som bor i Kosova." (*Tanjug*, 13. sept. 90).

14. UCKs revolusjonære forløpere

av Peter M. Johansen (Trykt i Klassekampen 13. april 1999)

Fra opprøret i 1981 finner en røttene til den delen av *Kosovas frigjøringshær* (UCK) som i begynnelsen gjorde at UCK ble knyttet til venstreorienterte miljøer og marxistiske Kosovaalbanere i eksil. Opprulling av opprøret avdekket fem grupperinger som sto bak, ifølge den jugoslaviske etterretningstjenesten.

- **Bevegelsen for nasjonal frigjøring av Kosova.** Lederne Jusuf og Nardhosh Gervalla ble skutt i Vest-Tyskland, trolig av jugoslaviske agenter og-/ eller serbiske fascister. Gruppa gikk inn for løsrivelse og forening med Albania.
- **Kosovas marxist-leninistiske gruppe.** Lederen Kadri Zeka ble skutt sammen med Gervallabrødrene. Gruppa hadde det samme målet om forening med Albania og Gervalla og Zeka planla trolig en sammenslåing av organisasjonene da de ble skutt. Gruppa ble opprettet i 1976 av Hydajet Hyseni som ble dømt til 15 års fengsel for nasjonalistisk virksomhet 7. november 1982. Gruppas avis het *Paroja* (Fortropp). Lederen for Gnjilane-distriktet Nazmi Hoxha, en 33-årig lærer, ble i juli 1982 dømt til 15 års fengsel og 15 andre medtiltalte fikk opp til 13 år.
- **Rød Front.** Målet var forening med Albania.
- **Partia Komuniste Marksiste-Leniniste Shiptare ne Jugosllavi (PKMLShJ)** Det albanske kommunistpartiet i Jugoslavia (marxist-leninistene) gikk inn for republikkstatus for Kosova innenfor Jugoslavia. Organisasjonen hadde medlemmer innenfor Jugoslavias Kommunistliga.
- **Levizje per Republikken Shqiptare ne Jugosllavi (LRShJ)** En av grunnleggerne Nuhi Berisha ble drept i en skuddveksling med politiet i Pristina i januar 1984. Bevegelsen for albansk republikk i Jugoslavia ga ut avisa *Zeri i Kosoves* (Kosovas røst) i Sveits. Bevegelsen ble trolig dannet i begynnelsen av 1982 gjennom en sammenslåing av de øvrige gruppene (unntatt Rød Front).

Mange av medlemmene av disse organisasjonene ble stilt for retten i Kosova i det første årene etter opprøret i 1981. De fleste hadde forbindelser med Albania og marxist-leninistiske miljøer i Vest-Makedonia.

Del 4: Oppgavene for freds- og antikrigsbevegelsen

15. For nasjonal sjølråderett – mot imperialistisk overråderett!

Appell mot krigen holdt av Jorun Gulbrandsen, leder av AKP, ved demonstrasjonen i Oslo 17. april 1999

Det har kommet meldinger om at USA bruker opp rakettene sine, - at det har et forsyningsproblem! Er det rart? Tusen fly hvert døgn som bomber i flere timer! Men så mange militære anlegg kan det da ikke finnes i et land! De sier de bomber militære mål. Men unnskyld meg! Når de bomber ei strømforsyning - er det ikke andre i byen som trenger strøm? Det er vel ikke bare de militære? Det er vel skoler, sjukehus og leiligheter? Og når de bomber bruene over Donau - det er vel andre enn en militærlastebil som bruker brua? Folk som skal på jobben, for eksempel?

Retten til sjølstendighet

Vi er vel ikke så dumme at vi trur på det de sier! Men det er tydeligvis reporterne i NRK og i avisene. De forteller - "NATO-styrker bombet et el-verk som har militær betydning" …

Hva handler denne krigen om? Den handler om folks rett til å bestemme i sitt eget land uten innblandinga utenfra. Den retten gjelder alle! Befolkninga i Kosova har samme rett til sjølstendighet som befolkninga i Kroatia eller Slovenia - eller Kurdistan. Om det er lurt å bruke den retten til å lage egne stater eller ikke, er opp til dem, ikke oss. Verken NATO eller Milosevic har noen rett til å nekte ei befolkning å bestemme sitt eget lands framtid.

Noen kaller et slikt standpunkt for farlig nasjonalisme. Men det er det ikke. "Nasjonal sjølråderett" er er begrep vi kjenner fra den hjemlige EU-kampen. Det er når dette prinsippet brytes, at det blir farlig. Sjøl de verste, fascistiske diktaturene må veltes innafra!

Grunnen til at den norske regjeringa støtter bombinga, er at den norske staten sjøl er en del av den imperialistiske blokka som mener at den har rett til å utbytte og bestemme over andre folk i verden. De vil ha stormaktenes og imperialistenes overråderett, ikke hver nasjons sjølråderett.

Derfor synes den norske regjeringa at det er helt OK at USA bomber Irak flere ganger i uka.

Derfor sier de OK til Tyrkia som forfølger, undertrykker og dreper kurdere.

Derfor har de aldri bekymra seg over de 700.000 serbiske flyktningene i Jugoslavia.

Derfor har det vært OK hele tida at Milosevic-regimet har terrorisert og undertrykte albanere i Kosova i flere år. Flyktninger fra Kosova har måttet gjemme seg, og de er blitt sendt tilbake - fordi norske myndigheter mente at de hadde det trygt der de kom fra! De er noen hyklere av verste skuffe!

Og av samme grunn, at sjølsbestemmelsen ikke respekteres, kunne Rambouillet-diktatet se dagen lys, det som handla om at hele Jugoslavia skulle bli okkupert av USA og NATO!

Og derfor fører Milosevic en fascistisk undertrykking og etnisk rensing i Kosova for å fordrive den albanske befolkninga.

Herskernes uenighet

Herskerne i verden er uenige. Det de er uenige om, er ikke om prinsippene. De er uenige om hvem som skal praktisere prinsippet. Hvem av dem skal bestemme over andre land og nasjoner.

Mange i Norge sier: "Jeg er ikke for bombing, men det er vel ingen annen utvei, av hensyn til kosovaalbanerne." Men bombinga har styrka Milosevic. Den har slått beina under mye av opposisjonen som var mot ham i Jugoslavia - av forståelige grunner. Og bombinga satte jo nettopp fart i utrenskningene i Kosova!

NATO driter i Kosovaalbanerne! USA vil ha innflytelse og makt på Balkan!

Det eneste alternativet til bomber er å stanse bombing! Alternativet til krig er ikke mer krig, men fredsforhandlinger. OSSE kunne tross alt ha latt være å trekke ut observatørene sine. Hjelpeorganisasjonene skunne latt være å la sine folk reise vekk. Journalistene kunne fortsatt vært til stede. Så det er ikke sant at alt var prøvd før bombing, slik også den norske regjeringa sier. Den norske regjeringa er for bombing fordi den dilter i ræva på USA - som enhver annen norsk regjering.

Ei meningsmåling sier at 60% støtter bombinga. Jeg tror ikke folk er for bombing. Jeg tror de tror på det de har hørt så ofte, at det ikke var noen annen utvei. Men om det er 60% nå, vil det sannsynligvis forandre seg. For mange år sida, da USA bomba Vietnam, vare det i starten noen ytterst få mennesker som tok avstand. Vi som støtta det vietnamesiske folket og samla inn penger til dem, kunne få inn åtte kroner og femten øre og mye kjeft på en hel lørdag, fordi folk mente at vi støtta terrorister. Det palestinske folket ble på samme måten framstilt som terrorister og umennesker da Israel gikk til krig mot dem, og det norske folket trodde det også lenge. Fortsatt er folket i Irak ikke mennesker, så de kan stadig bombes. Det tar altså sin tid.Men etter hvert vil sannheten komme klarere og klarere fram. Flere vil fortelle om sine erfaringer, og folk vil høre. Solidaritetsarbeidet virker! Derfor må møter, diskusjoner og demonstrasjoner fortsette.

La Bondevik samle inn penger til krigen!

Kristelig Folkeparti har landsmøte nå, og der er de veldig humane. De vil sikkert be for fred i Jugoslavia til og med. De og regjeringa skal bruke 12 milliarder kroner på fregatter, på krigsskip. Samtidig sender de oppofrende Røde Korsfolk ut på gatene for å samle inn kronestykker, 10-ere og femtiøringer til flyktningene, resultatet av den samme regjeringas deltakelse i krigen. Det er helt hysterisk ironisk!

Jeg foreslår at de 12 milliardene i stedet gis til flyktninger og til fredsskapende arbeid og til gjenoppbygging av bruer, skoler, kraftstasjoner, bolighus og sjukehus. Og så vil myndighetene se hvor stor støtte til krig det virkelig er i det norske folket, når regjeringa må SAMLE INN de 12 milliarder kronene til fregatter!

16. Krigen og media

Av Kjersti Jacobsen, sentralstyremedlem i AKP (Innlegget er sendt Gudbrandsdølen/Dagningen 12. april 1999)

"NATO-flyene bomber for å hindre at det desidert mest barbarisk-aggressive regimet vi har opplevd i Europa på femti år, skal få gjennomført sitt … folkemord" skriver Ingar Sletten Kolloen i GD 10. april. Dermed føyer han seg inn i koret av bombe-propagandister som dominerer mediene i hele den vestlige verden. Er poenget å påstå at vi som er mot NATO-bombing er FOR folkemord? Og trur de på det de sjøl sier?

I Kosova har de forskjellige etniske gruppene skiftet på å ha makta og fordrive hverandre i mange hundre år. I denne omgangen er det serberne som har det militære og økonomiske overtaket og vil rense deler av Kosova for etniske albanere. Det utspiller seg en humanitær katastrofe som verdenssamfunnet må engasjere seg i og bidra til å løse. Spørsmålet er hvilke metoder som er best egnet til å oppnå en varig fred i området. Bombinga har ikke stanset den etniske rensinga, snarere forsterket og utvidet den.

Mange kriger i dette århundret har blitt startet med en "humanitær" begrunnelse. Og mange humanitære katastrofer har blitt forbigått i stillhet uten at noen av stormaktene har funnet det bryet verd å gripe inn. Sjølsagt ligger det andre vurderinger bak, som veier tyngre enn folkenes lidelser. Det finnes 650.000 interne flyktninger i Jugoslavia etter krigene tidlig på 90-tallet, uten at vesten har løftet en finger for å hjelpe dem. NATO-landet Tyrkia har brent ned utallige kurdiske landsbyer og driver undertrykking og utrensking av kurdere, alt mens Norge og USA fortsetter å levere våpen til den tyrkiske krigsmakta og samarbeider om militærøvelser. USAs bombing og sanksjoner i Irak har kostet over 1 million irakere livet, de fleste av dem barn. At USA brukte radioaktiv ammunisjon i krigen i Sør-Irak fører til at et uhyggelig antall barn dør av kreft, uten at det lokale helsevesenet har noen mulighet til å hjelpe på grunn av sanksjonene. Samme type våpen vil nå bli satt inn i Kosova. Humanitært?

Det er for tida bare en supermakt i verden. I 1968 uttalte USAs forsvarsminister: "Det strategiske målet for USAs utenrikspolitikk er verdensomspennende økonomisk, militært og politisk herredømme." Det er ingen grunn til å tro at strategien er endret, sjøl om det ikke sies så tydelig lenger. Etter at Tyskland og USA har fått kontroll over hver sine deler av det tidligere Jugoslavia, står nå Milosevic sin stat i veien for å komme videre i prosessen. Taktikken var å lage et avtaleforslag det var umulig for Milosevic å godta (Rambouillet-avtalen) og deretter sette igang arbeidet USA kan godt fra før: Bomb først, drep etterpå.. Serbia skal utslettes som maktfaktor, slik Irak blir det.

FN ble satt ut av prosessen på Balkan allerede tidlig på 90-tallet. FNs plan for en langsiktig prosess som kunne skape varig fred ble sabotert av Tyskland og USA, og forslaget ble fortiet i de dominerende mediene i vesten. I Rambouillet fikk NATO herje med partene som de ville, uten at FN i det hele tatt var på banen. Vi har hørt mye om hvor bra det går med USAs økonomi. Men gjelda på 1,69 milliarder dollar til FN er det ingen tegn til at USA vil komme til å innfri. Som enereådene supermakt har USA ikke lenger bruk for FN.

At krigsplanleggerne bryr seg lite om hvordan det går med det fordrevne folket fra Kosova, er den totalt manglende forberedelsen for mottak av flyktninger i og rundt krigsområdet et godt bevis for. Det er et særlig usmakelig eksempel på USAs arroganse at de så åpenbart gir blaffen i flyktningene, sjøl om de brukte dem som påskudd for å gå til krig. At situasjonen har bedret seg noe etterhvert, er resultat av at de europeiske NATO-landa er nødt til å ta et visst hensyn til sin egen opinion. Det er kostnaden disse statene må ta for den måten de har valgt å presentere krigen på i media. For oss i vesten skal krigen utelukkende handle om de stakkars albanerne som blir fordrevet av de barbariske serberne. Propagandamakerne i Beograd viser bare ødeleggelsene som bombinga forårsaker og skjuler overgrepene mot kosova-albanerne. Krigsherrene styrer mediene på begge sider. Sannheten er alltid krigens første offer.

Til bombe-tilhengerne må det være på sin plass å stille ett spørsmål: Var det klokt, i en situasjon der utrenskingene i Kosova var igang; serberne var totalt overlegne militært og økonomisk - å etablere en situasjon der alle internasjonale observatører trakk seg ut eller ble utvist, alle hjelpeorganisasjoner forsvant, alle journalister forsvant - og innføre entilstand av altomfattende krig. Som en fredsaktivist i Beograd uttrykker det: "Hvordan kan F-16 hindre at folk i gatene dreper hverandre?"

Dessuten lurer jeg på om det er en allmenn oppfatning blant journalister i Norge at USA skal bestemme over verden. Eller om de bevisst/ubevisst lar seg bruke i propagandaen.

17. Farvel til Folkeretten og til FN?

av AKPs nestleder Erling Folkvord (Trykt i Dagbladet 9. april 1999)

SVs ledelse og 162 stortingsrepresentanter har sagt ja til et NATO-felttog mot FN-paktas skjøre system for å løse konflikter uten krig. Forstår de at de sierFarvel til folkeretten og til FN?

Humanitær begrunnelse for angrepskrig har snarere vært regelen enn unntaket i dette århundret. Men de færreste mener Benito Mussolini snakka sant da han i oktober 1935 sa han gikk til krig mot Etiopia for å befri slavene. Mange mener at Mussolinis virkelige hensikter ble synlig gjennom metodene han brukte, slik som flyangrep på etiopiske bygder i januar 1936 med sennepsgass som forgifta jord og vann og drepte alt liv.

Fire år tidligere hadde Japan kunngjort at befolkninga i Mandsjuria skulle beskyttes mot "kinesiske banditter". Det var derfor Japan oppretta den nye staten Mandsjuko på okkupert grunn og under beskyttelse av japanske kanoner.

Folkeforbundet ble ødelagt av sin manglende evne til å gripe inn mot disse angrepskrigene. På liknende måte prøver NATO nå å bombe sund FN-paktas konfliktløsningsmekanismer, mens 162 av 165 stortingsrepresentanter sier ja og amen.

NATO-generalene, som på oppdrag fra disse politikerne, beordrer bruk av radioaktiv ammunisjon mot bakkemål, vil neppe bli stilt til ansvar for at kommende generasjoner får helseskader fordi fortynna uran er spredd i natur og miljø. Krigen som – for å låne Kaj Skagens ord - har omskapt "det ulykkelige Kosova til et helvete på jorden", vil med stor sannsynlighet ødelegge FN for overskuelig framtid. Når Dagbladets leder tirsdag skriver at Milosevic har deportert 360 000 albanere "i ly av NATOs luftangrep", så er det også en presis oppsummering av den eneste form for ly som NATO-krigen har gitt. Det er visst fortsatt ingen med makt her til lands som låner øre for eksempel til den modige sjefsredaktøren i forbudte radio B-92. Veran Matic skriver fra Beograd at "NATOs bomber har blåst bort de spirende demokratiske frøene fra jorda i Kosova, Serbia og Montenegro og sikret at de ikke vil spire igjen på lang tid".

Jeg lurer på om den tverrpolitiske blokka som støtter Clintons og Blairs plan om å bombe Jugoslavia inntil Rambouillet-avtalen godtas, vet hva de snakker om. Har de lest de 48 sidene med avtaletekst som UCK først skrev under etter hardt USA-press?

Johan Galtung sier at Rambouillet gjør Kosova til NATO-protektorat. Avtalen krever at NATOs øverskommanderende skal være øverste myndighet i Kosova. Og at NATO-styrker skal ha fri passasje når og hvor de vil i hele Jugoslavia, og bl.a. ha uinnskrenka rett til gratis bruk av flyplasser, veier og jernbane! En statsleder som skriver under en slik avtale, er ikke lenger statsleder, men reduserer sitt land til et lydrike under en okkupant. FN har da heller ingen som helst handlende rolle i Rambouillet.

Jeg mener Kosovaalbanerne har rett til sjølstendighet, slik som kurderne som kjemper for samme sak noen timers flyreise lenger øst. Kampen deres for sjølstendighet fortjener støtte sjøl om den nå blir kompromittert av NATOs krigføring.

Alle som vil hindre at FN-pakta lir samme skjebne som Folkeforbundet for drøyt 30 år sia, må nå legge mye annet til side for å bygge en brei antikrigs-front på begge sider av Atlanteren. Fordi NATO fører angrepskrig, må det første kravet være at denne krigen skal stanses. Fredsforhandlinger må føres på nøytral grunn, og med bistand av noen som ikke er kompromittert. Kan generalsekretær Kofi Annan spille en slik rolle sjøl om FN som institusjon er maktesløs?

Viss vi ikke bygger en antikrigsbevegelse, blir vi stående som medansvarlige for NATOs forbrytelser. SVs landsmøte som nå sitter samla med en ledelse som er med på krigen mot Jugoslavia, og en utenrikspolitisk talsmann som er ivrig krigs-agitator, bør følge fjellvettregelen som sier det er ingen skam å snu.

Hvis de ikke snur helt ettertrykkelig, er det grunn til å minne om avdøde Olof Palmes kloke ord på slutten av en debatt i Politisk Forum. Problemstillinga var hvorvidt det var nødvendig å ha SV som eget parti. Palmes replikk var kort og klar: "Jag sympatiserar med mycke av är kritik, men jag fattar inte varför ni har öppnat egen butik".

18. Protester mot NATOs angrepskrig fra Argentina til Russland

Krigsmotstanden er sterk og levende på alle kontintenter, både i fagbevegelsen og på regjeringsnivå. Men norske fjernsynsstasjoner forteller oss lite om hva som skjer på denne fronten. Her gjengir vi tre av meldingene om krigsmotstand innsamla av Line Schou i Klassekampen 10. april 1999.

Internasjonal protestdag

Den 2. april ble det holdt en to timer lang generalstreik i Hellas, i protest mot krigen. I Aten har det vært daglige demonstrasjoner siden de første bombene falt. Motstanden er massiv også i Italia. Ifølge avisen *Workers' World* skal demonstrasjonene i Roma 3. april ha nådd en størrelse på 80.000 mennesker.

17. april blir det internasjonal protestdag mot krigen, og det er planlagt demonstrasjoner i over 100 byer. De fleste større byer i Europa og USA har allerede hatt demonstrasjoner, og vil følge opp 17. april.

Mange land protesterer

En rekke regjeringer har reagert negativt på Natos bombing av Jugoslavia.

Den sørafrikanske regjeringa kaller aksjonen et brudd på FNs prinsipper. De understreker nødvendigheten av å løse uenigheter med fredelige midler, og understreker at FN har et særlig ansvar for å opprettholde fred og sikkerhet. India legger vekt på at ingen stater har rett til bruke tvangsmidler uten godkjennelse av FNs sikkerhetsråd.

Kina, Cuba, Argentina, Bolivia, Brasil, Chile, Colombia, Ecuador, Guatemala, Guyana, Mexico, Panama, Peru, Russland, Uruguay og Venezuela fordømmer bombingen.

Protest hos USAs nærmeste allierte

Nærmere 10.000 demonstrerte i Toronto, Canada 4. april, og krevde at Canada skulle trekke seg ut av krigen. I Storbritannia har det vært demonstrasjoner utenfor statsministerboligen i Downing street og regjeringsbygningene siden bombingen startet. 27. mars demonstrerte minst 2.000, og blant andre Arthur Scargill, lederen fra gruvearbeiderstreikene på 1980-tallet, var til stede. Det amerikanske flagget ble brent og en dukke som forestilte Clinton ble hengt fra et tre. Demonstrantene viste også tegneserieframstillinger av Blairs ynkelige knebøy for Clinton.

19. Veien fremover for antikrigsarbeidet

av Arnljot Ask, internasjonal sekretær i AKP (Trykt i RVs avis Opprør nr. 2/99)

Utviklinga går svært fort og utfordringene for antiimperialister vokser oss nesten over hodet. Vi har flere konflikter som pågår nærmest parallellt og det er mye de samme folka og miljøene som trår til enten det dreier seg om Jugoslavia og Kosova, kurdersolidaritet eller kampen mot Irak-sanksjonene.

I tillegg trappes Øst-Timor-konflikten kraftig opp og maputeindianerne i Chile slåss desperat mot å bli totalt overkjørt av nordamerikansk og europeisk storkapital i allianse med det chilenske kompradorborgerskapet. Politikken blir militarisert over en lav sko og arrogansen til sjefsimperialisten USA og dens håndgagne menn blir mer og mer usminka.

Antikrigsnettverk

Men som våre motstandere i Washington jobber for å kunne holde 2 ½ regionale storkonflikter igang samtidig, må også vi prøve å organisere oss slik at vi kan utnytte kreftene våre mest mulig rasjonelt og effektivt. Det er dette som er bakgrunnen for at noen steder nå prøver å bygge opp såkalte antikrigsnettverk, for å koordinere kreftene og utnytte at flere av kampområdene har likhetstrekk. Eks. krigen mot Irak og krigen mot Jugoslavia har det til felles at de skal vingestekke to nasjoner som står i veien for imperialismens kontroll over områdene. Kurdernes og kosovaalbanernes frigjøringskamp mot de lokale undeertrykkerregimene blir begge sabotert og direkte motarbeida. Kurderne er hardest pressa, siden Tyrkia er imperialistmaktenes nære allierte.

Antikrigsnettverka må prøve å motvirke at de andre beslekta konfliktene "glemmes", når den ene dominerer dagsorden. Og samtidig mobilisere "på tvers" og utvikle den helhetlige antiimperialistiske forståelsen til de som reagerer på urettene.

Trondheim var først ute med å danne antikrigsnettverk. Trønderne må sjøl ut og gi oss del i deres erfaringer.

Antikrigsarbeidet i Oslo

Jeg skal her kort si noe om erfaringene så langt i Oslo. Her har vi siden vinteren 1998 hatt en fast organisert "Golfkriseaksjon" med 28 tilslutta organisasjoner, som har stått for protestaksjoner mot USA/England-bombingene og sanksjonspolitikken mot Irak. Den har vært delvis sammenfallende med et oppropsinitiativ mot sanksjonene og også jobba koordinert med tiltak som Palestinakomiteen har stått bak.

Ved siden av dette har vi hatt Kurdernes Venner og Rådet for Kurdernes Rettigheter som har stått for den organiserte kurdersolidariteten. Kosova-solidaritet og protester mot USA/NATOs opptrapping til militær intervensjon i området har vært organisert på ad-hoc-planet fram til krigen brøt ut nå.

Det har vært nokså mye "Tordenskjolds soldater" som har vært drivkrefter på alle disse områdene. Slik at når den ene konflikten blussa opp, ble arbeidet på de andre områdene skadelidende. Vi har også lenge "satt på dagsorden" å organisere fastere motstand mot omleggingа av den norske forvarspolitikken. Men fram til det siste har den bare kommet med i form av protester mot at Norge har blitt tettere og tettere knytta an til aggresjonspolitikken til USA & Co på de enkelte områdene.

Antikrigsnettverket i Oslo ble etablert på møte 7. april med vel 60 deltakere, hvor 19 organisasjoner sluttet seg til arbeidet mot krigen mot Jugoslavia og solidaritet med kosovaalbanerne. De første oppgavene var å arrangere demonstrasjonene lørdagene 10. og 17.april. Dette skrives 9. april, så det som kommer her viser hva slags planer vi hadde for arbeidet videre. Men det illustrerer uansett de problemstillingene vi må hanskes med.

Det er enighet om å jobbe videre med å utforme en plattform som, i tillegg til aksjoner i forbindelse med aggresjonskriger som nå mot Jugoslavia og Irak, også går i mot "det nye NATO" og tilpasninga av norsk forsvarspolitikk til denne nye doktrinen. Det blir et nytt møte i Oslo 22. april for å diskutere plattformen og nye tiltak. Vi regner med at debatten om plattform vil gå en stund før vi finner den endelige formen. Det vil være nødvendig både med felles praksis og fortsatte diskusjoner om ulike politiske spørsmål. Eks viste det første møtet at det er ulike syn på hvordan en skal forene kamp mot den imperialistiske aggresjonen med solidaritet med offrene i den konkrete konflikten. Skal vi ta parti i konfliktene innad i et land som blir utsatt for imperialistisk aggresjon, som i dette tilfelle Jugoslavia. Min mening er at vi kom skeivt ut på det første møtet i Oslo ved at paroler som tok stilling for kosova-albanernes kamp mot den serbiske undertrykkinga ble utelatt fra hovedplattformen. Dersom dette ikke rettes opp ved neste korsvei, vil den nåværende alliansen ikke ha livets rett sett fra et antiimperialistisk ståsted.

Det var også enighet om å aksjonere i forbindelse med NATO-toppmøtet i Washington 23-25.april. Vinklinga her var å lage punktmarkeringer ved leiren til Telemarksbataljonen og ved Ørlandet flystasjon (Trondheim ble utfordra) og om mulig noen flere forlegninger som symboliserer "det nye NATO". Målsettinga var å få opp debatten omkring den nye norske "forsvars"-politikken og gjenreise Norge ut av NATO/Nei til NATO-bevegelsen. Diskusjons- og skoleringsmøter om militariseringa av Europa- og verdens-politikken vil være naturlige oppfølginger av disse aksjonene.

Oppslutninga om det første møtet bar bud om at det muligens vil være mulig å bryte noe av "Tordenskjolds soldater"-syndromet. Gjennom at flere trekkes med i arbeidet. Det må tas nye initiativer både på "kurderfronten" og "Irakfronten" i løpet av april/mai, uansett utviklinga på Balkan. Vi får se om den nye organiseringsmåten får trukket inn nok krefter til at vi får til en arbeidsdeling som gjør det enklere å spille piano med feler fingre. Foreløpig er det ikke planer om å nedlegge, eller sluse alle initiativene i forhold til Irakspørsmålet inn i det nye nettverket. Kurdernes Venner vil heller ikke bli assimilert, snarere er det behov for å styrke organiseringa av komiteen. Men, målet er at antikrigsnettverket skal gi en viss synergieffekt i forhold til enkeltfront-avsnitta. Vi får se om noen måneder om dette slår til.

Del 5: Etter Kosova-krigen – hva da?

20. Clintons doktrine

Av Michael T. Klare som er professor i freds-og sikkerhetsstudier ved Hampshire College. Han har skrevet en rekke bøker om amerikansk militærpolitikk og utenrikspolitikk. (Oversatt av Line Schou og trykt i Klassekampen 10. april 1999)

President Clintons beslutning om å bruke militær makt mot serberne var ikke bare et kalkulert svar på Slobodan Milosevics steile holdning.Grundigere undersøkelser av Clinton-administrasjonens uttalelser og dokumenter fra Det amerikanske forsvarsdepartementet, viser at Nato-bombingen er del av en større strategisk visjon.

Tre hoved-komponenter

Denne visjonen har tre hoved-kom-ponenter: Den første er en stadig mer pessimistisk vurdering av den sikkerhetspolitiske situasjonen på verdensbasis. "I denne siste årlige sikkerhetsvurderingen i det tjuende århundre, må jeg nok fortelle dere at amerikanske borgere og amerikanske interesser trues fra mange hold, og på mange forskjellige måter", uttaler etterretningssjef George Tenet 2. februar i år. Disse farene spenner fra regionale militære konflikter og politisk ustabilitet, til terrorisme, voldskriminalitet og etnisk separatisme. Den andre komponenten er den oppfatningen at USA, på grunn av sine mangslungne økonomiske in-teresser internasjonalt, har en spesiell interesse av å opprettholde den globale stabiliteten. Fordi ingen andre stormakter eller grupper av makter kan opprettholde denne stabiliteten, må USA være i stand til å handle på egen hånd eller i samarbeid med sine nærmeste allierte.

Det tredje elementet i analysen er troen på at det for å beskytte amerikanske interesser er nødvendig å ha omfattende nok militære styrker til å drive aksjoner mot fiender i forskjellige deler av verden samtidig. Det er også en del av dette at de defensive militæralliansene USA er med i må omformes i mer offensiv retning, slik at de bedre kan støtte USAs globale aksjoner.

Disse tre elementene utgjør til sammen grunnlaget i en ny strategi for den amerikanske militære eliten.

Dette grunnlaget er tydelig, for eksempel i planene om å øke Forsvarsdepartementets budsjetter med seks milliarder dollar. Disse pengene skal brukes til å kjøpe flere krigsskip, lastefly, angrepskjøretøy og annet utstyr som skal øke styrken i kampso-ner langt hjemmefra.

Spredning av ustabilitet

Mindre kjent, men ikke mindre viktig, er amerikanernes forsøk på å forandre Nato fra å være en forsvarsallianse for Vest-Europa, til å bli en aggressiv militær politistyrke for hele regionen, under Washingtons kommando.Forsvarsminister Madeleine Albright avslørte denne planen første gang på et forsvarsministermøte i Nato desember i fjor. Hun la vekt på at "bandittstater" med raketter utgjør en like stor trussel mot Nato i dag, som Warzawapakten en gang gjorde. Albright argumenterte utfra dette for at Nato burde utvide sitt operasjonsområde kraftig og nedkjempe en lang rekke gryende trusler. "Sunn fornuft forteller oss at det noen ganger er bedre å takle ustabilitet med det samme, i stedet for å vente til vi har den på dørstokken", sa Albright til forsamlingen.

I dette ligger essensen i det som kan kalles Clinton-doktrinen – Å sikre stabilitet i de områdene som betyr noe for USA (slik som Vest-Europa), ved å bekjempe ustabilitet i andre områder.. Dette gjelder samme hvor ubetydelig denne ustabiliteten kan virke, for man går utfra at den alltid kan intensiveres og spres. I en tale av Clinton i San Francisco 26.

februar ble denne doktrinen tydelig uttrykt. Talen var på mange måter et forvarsel om beslutningen om å bombe Serbia: *"Det er lett å si at vi ikke har noen interesse av hvem som bor i en eller annen dal i Bosnia, hvem som eier en bit karrig land på Afrikas horn eller hvem som eier en åker ved bredden av Jordanelva. Men vi kan ikke måle våre interesser etter hvor langt borte eller hvor lite et område er, eller hvorvidt vi klarer å uttale det.*

Spørsmålet vi må stille oss er; hva blir konsekvensene for vår sikkerhet dersom vi lar konflikter vokse og spre seg? Vi kan ikke, og bør ikke, gjøre alt eller være overalt. Men der våre verdier og våre interesser står på spill, og hvor vi kan gjøre noe, så må vi være rede til å handle".

Dette er et utrolig utsagn. Ikke siden Vietnam-krigen har en amerikansk president uttrykt en så ambisiøs og omfattende utenrikspolitikk.

Og ikke nok med det, som vi har sett på Balkan, så har Clinton så absolutt tenkt å følge opp sine visjoner. Hans beslutning om å bombe Serbia er ledd i en klart oppsatt strategisk plan.

Først i en serie

Det er økende debatt om hvor lurt det var å bombe Serbia. Sjølsagt er mange bekymret over de humanitære konsekvensene av Serbias opptreden i Kosova. Men i denne debatten er det essensielt å ikke miste den større strategiske doktrinen bak bombingen av syne. Dersom Clintons nyutklekkede doktrine ikke forkastes, kan bombingen av Jugoslavia bli den første i en serie med intervensjoner i utlandet. Dette perspektivet burde inspirere til kamp for fred og nedrustning.

21. Nato på nye veier

av Peter M. Johansen (Trykt i Klassekampen 10. april 1999)

Natos krig mot Jugoslavia handler ikke om Kosovaalbanerne, men om Natos nye angrepskonsept og kampen for en omfordeling i "den eurasiatiske korridoren" som ble lagt åpen etter Sovjetunionens sammenbrudd.

USAs spesialutsending Richard Holbrooke, børsmekleren fra Wall Street, har i realiteten innrømmet at den virkelige grunnen bakom bombinga av Jugoslavia, er "Natos troverdighet", konstaterer den kjente australske journalisten John Pilger. Natos troverdighet er argumentet som også president Bill Clinton flittig har brukt ved bombetoktenes innledning. Og under annen del Rambouillet-forhandlingene sto utenriksminister Madeleine Albright fast på at "makt er det eneste språket Milosevic forstår", inntil den amerikanske ledelsen ble så fanget av sin egen krigsretorikk at den i seg selv satte "Natos troverdighet" slik på spill at Clinton-administrasjonen fikk advarsler fra Penta-gon og CIA.

Men advarslene, som ble overhørt, gjaldt bare metoden.

For Natos og USAs politiske motiver bakom Jugoslavia-krigen står fast. Det står om tre vesentlige punkter:

- Natos nye angrepskonsept, også uten mandat fra FNs sikkerhetsråd.
- USAs forsøk på å beholde kommandohøydene i Nato
- Kampen om omfordelinga av de politiske og økonomiske interessene og ressursene i hele det enorme beltet fra Stettin ved Østersjøen til Xinjiang og Tibet på Kinas vestgrense. "Den eurasiatiske korridoren" ble åpnet etter Sovjetunionens sammenbrudd, og slo dermed bunnen ut av verdensordningen etter 1. og 2. verdenskrig. Vi ser også konturene av en framtidig konflikt mellom Kina og USA om Taiwans status.

Nato vil ha kontrollen over Balkan

Siden oppløsninga av Jugoslavia, har stormaktene forfulgt sine interesser gjennom sine krigførende stedfortredere og har spilt på og utnyttet nasjonale og økonomiske motsetninger, såvel reelle som kamuflerte. Krigen om Jugoslavia ble i 1991 en lokal internasjonalisert krig hvor Tyskland sikret seg de framtredende posisjonene i Nord-Balkan (Kroatia og Slovenia), mens USA rykket inn i sør (Bosnia-Hercegovina, Makedonia og med Albania som den nye bro-hodet).

Jugoslavia sto i veien for Natos fulle og hele kontroll over Balkan og rokket ved "stabiliteten i regionen". Milosevic tok ikke Natodiktatet om å opprette et protektorat i Kosova, og Tyskland følger sin gamle linje: *Serbien muss sterben* (Serbia må dø!). Gjennom Rambouillet-avtalen var USAs hensikt å gi Milosevic "et tilbud han ikke kunne annet enn å avslå" fordi Jugosla-via ikke godtok USAs opplegg for en "fredelig" okkupasjon av Kosova.

Nato rykker inn i gammelt "fiendeland"

Nato har innlemmet Polen, Tsjekkia og Ungarn. Utvidelsen har gått i rykk og napp og med en rekke linjeskifter. Fram til 1994 var USA steilt imot og prøvde til da å demme opp for det tyske og østeuropeiske pres-set (fra Visegrad-landene) med Partnerskap for fred-ordninga.

USAs linjeskifte lar seg begrunne i to forhold:

- Clinton-administrasjonen lot seg overbevise av Zbiegniew Brzezinski, sikkerhetspolitisk rådgiver under president Jimmy Carter, hvor Clinton hentet sin utenrikspolitisk stab fra, om at USA bare har 15-20 år på seg til å sikre seg dominerende innflytelse i dette området og må bruke Nato til det.
- USA ser med stadig større uro på at det presser seg fram en militærpolitisk dimensjon for Europa i regi og EU og Vestunionen.
- Her ligger kimen til kommende motsetninger mellom USA og EU (på bakgrunn av handelskriger, motstridende politiske interesser og rivalisering om markedsandeler og innflytelse i andre regioner), men også innad i Europa. EU kan ikke i lengden forsvare euro som ryddegutter for USA.

Balkan er en av innfallsportene til den eurasiatiske korridoren

Krigen om Kosova strekker seg langt utover Jugoslavias grenser.

(…)

USA vil bruke Nato til å sikre seg oljeprotektorat over Kaspihav-regionen

Gjennom Golfkrigen sikret USA seg for første gang et militæret nærvær i Golfen på et tidspunkt da flere land i regionen begyn-ner å merke kjøret av sin egen oljeøkonomi og politisk press nedenfra. Sanksjonene og den vedvarende bombinga av Irak holder grepet på plass, mens Washington strever med å få isolert Iran mot pågangen fra europeiske interesser i området. Aserbajdsjan har luftet ideen om søke Nato-medlemskap; USA har fått tilbud om å få tilgang til en base i landet. Amerikanske styrker har vært på øvelse i Usbekistan i regi av Partnerskap for fred.

Hensikten er at USA skal befeste sin posisjon som "den imperialistiske gudfaren" for "oljeprotektoratene", ifølge journalisten John Pilger. Det innebærer å kutte de russiske innflytelsene i områdene og å holde de europeiske interesse-ne i sjakk (jfr. USAs krav om at oljeledningen fra Kaspihavet blir lagt gjennom tyrkisk Kur-distan til Çeyhan ved Middel-havet).

Nato skal legitimere "utenfor område"-operasjoner

USA og de vesteuropeiske stor-maktene har behov for å legitimere Natos nye angrepskonsept, retten til å bruke Nato som et militært redskap til å gripe inn i regionale konflikter – som de ofte sjøl har bidratt til å skape – med eller uten mandat fra FNs sikker-hetsråd.

(…)

Utbygginga av skytefeltet Grå-

fjellet er styrt av Natos konsept for regionale konflikter

Utforminga av "den nye verdensorden" etter Den kalde krigen har ført til store militære omleggingar, fra store konvensjonelle styrker til mobile "brannkorps", fra verneplikt til profesjonelle enheter og med en ny generasjon av høyteknologiske våpen ut fra strategien med massiv ødeleggelse ("bomb først, drept etterpå"), ikke nødvendigvis fysiske erobringer og okkupasjoner, for å framtvinge politisk og økonomisk underkastelse under USA og Nato (jfr. krysserraketten mot en farmasøytisk fabrikk i Sudan).

Utbygginga av Gråfjellet skyldes at norske soldater skal trenes i Natos "utenfor områ-de"- konsept, også med innsats av fotsoldater som opinionen må bli bearbeidet for.

22. "Adekvat løsning" på Balkan etter Nord-Irak-modellen?

av Erling Folkvord, nestleiar i AKP (Trykt i Dagbladet 22. april 1999)

Viss Kosova blir NATO-protektorat får USA eit "albansk kort" dei kan bruke i kampen for USA-makt på Balkan.

Astri Suhrke skriv 8. april at NATO vil ha ei "varig løysing etter Nord-Irak-modellen" og at dette kan vere ei "adekvat løsning på et vanskelig flyktningeproblem".

Det kurdiske opprøret som starta 5. mars 1991 var retta mot Saddams blodige regime. Mange trudde på lovnader om hjelp frå USA. Men USA heldt seg på tilskodarplassen da Saddam sende hæren sin nordover og dreiv meir enn ein million på flukt. *The Independent* skreiv om president Bush at han som i januar "*etter det som er opplyst, ba CIA provosere kurdarane til opprør og som oppfordra til oppstand under Golf-krigen, han oppfører seg no som ein som har fått eit kraftig anfall av hukommelsestap.*"

Tyrkiske NATO-soldatar sto på grensa og slo med geværkolbene for å tvinge flyktningane tilbake til Saddams Irak. Etter nokre veker sende USA/England/Frankrike inn soldatar til ein kortvarig operasjon i eit lite område nordvest i Nord-Irak og kalla det "Safe Haven" – "Trygg Havn" – for flyktningane.

Sluttresultatet av opprøret vart ei våpenkvilelinje som deler Sør-Kurdistan i to. Nord og aust for våpenkvilelinja er det ei merkeleg form for sjølstyre som ikkje er godkjend diplomatisk av ein einaste stat, og der flyktningane er dei som har det eller verst. Men diskrè, vestlege etterretningsagentar er rikeleg representert, innimellom FN og hjelpeorganisasjonane. Dei to sørkurdiske partileiarane Barzani og Talabani styrer kvar sin del. Fordi Barzani er alliert med Tyrkia, kan den tyrkiske hæren når som helst krysse grensa for å føre krig mot Den kurdiske nasjonale frigjeringshæren. For kvar tyrkisk offensiv blir det nye flyktningar.

Saddam får drive nådelaus arabisering i dei oljerike kurdiske områda sør for våpenkvilelinja. Kvar veke blir kurdiske familiar fordrivi nordover.

USA vil bruke kurdarane som eit politisk kort i kampen om Midtausten. Det ser ut som dei vil bruke albanarane i Kosova på same måten. Kan den slags vere adekvat for andre enn USA?

23. Sosialisme og kamp for nasjonal sjølvråderett

av Terje Valen. sentralstyremedlem i AKP

I denne tida med krigen på Balkan er det rimeleg å sjå på omgrepet sosialisme i høve til kampen for nasjonal sjølvråderett. Under den sosialismen som det jugoslaviske kommunistpartiet gjekk i spissen for å bygge, fann dei ymse etniske og religiøse gruppene sine plassar i den felles staten Jugoslavia. Grunnlaget for det var at alle folkegruppene i det store og heile fekk fordelar av fellesskapen. Det samme skjedde etter den russiske revolusjonen av 1917 i det som då blei Unionen av sosialistiske sovjetrepublikkar. Ettersom sosialismen i desse statane blei meir og meir utvatna og korrumpert blei denne einskapen svekka.

Då dei siste restane av den sosialismen som blei bygd etter revolusjonen i 1917 og sigeren i den antifascistiske krigen i 1945 forsvann på 1990-talet, og den frie kapitalistiske marknaden fekk rå, gjekk både den sovjetiske og den jugoslaviske statlige einskapen i oppløysing. Dei tyske hemmelege tenestene og dei amerikanskleia Bretton Woods-institusjonane (Verdsbanken og Det internasjonale pengefondet) sørga for å legge det økonomisk-politiske grunnlaget for oppløysinga. Rikdommane i Jugoslavia blei røva, landet blei gjennom krava frå finansinstitusjonane kasta ut ei djup økonomisk krise. Arbeidsløysa eksploderte og statsmakta og nasjonalbanken kunne ikkje lenger klare å følge opp med hjelp til dei ymse delane av landet. Alle folkeslaga fekk det verre og det materielle grunnlaget for å piske opp borgarleg-nasjonale rørsler blei lagt. Ut frå dette blei det så også danna ei rekke borgarleg-nasjonale rørsler og statar. Milosevic stod i spissen for ei av desse.

Nasjonalstatar ut frå etnisitet og religion

Mange av desse rørslene og nasjonane hadde det kjenneteiknet på borgarleg nasjonalisme at dei kjempa for at visse etniske og religiøse grupper skulle få fordelar og dei andre ulemper. Mange stader er det blitt sett i gang det som er blitt kalla "etnisk reinsing". Det tyder at visse grupper med folk som har eller blir tillagt annan religion eller anna etnisk opphav blir fordrive av dei som leier den herskande folkegruppa.

Dette har skapt ekstremt mykje strid og oppsplitting i mindre og mindre statsdanningar som slåss mot kvarandre og det svekkar all motstand mot dei store imperialiststatane. I dag er det tidlegare Jugoslavia delt opp i interessesfæren til Tyskland (Slovenia og Kroatia) og til USA (Bosnia). Albania er også innlemma i den amerikanske interessesfæren. Den føderale jugoslaviske republikken (Serbia med Vojvodina, Montenegro og Kosova) er den einaste staten i området som ikkje er innanfor interessesfæren til dei vestlege stormaktene.

Den siste etniske reinsinga i området er fordrivinga av kosova-albanarar som altså bur/har budd innanfor den serbiske staten. Staten som Milosevic leier har tatt frå dei nasjonale og demokratiske rettar som dei hadde fått i den gamle jugoslaviske staten. Dei har kravd meir sjølvstyre og demokrati att, er blitt undertrykt og har blitt meir militante og valdelige i kampen sin. Ei politisk retning har kravd lausriving frå Serbia og starta geriljakrig for å få det til. Dette er ein rettvis krig mot undertrykking av folkestyre og nasjonale rettar.

Rettferdig og urettferdig krig

Nokre av dei har også gått inn for å jage dei serbarane som bur der (om lag 15% av folkesetnaden) ut frå Kosova. Dette er borgarleg nasjonalisme og ein urettferdig politikk. Det har gitt Milosevic påskott til å gå til motangrep og drive vekk albanarene. Det har altså vorte borgarkrig i Den Føderale jugoslaviske republikken. Kosova-albanarane kjemper ein rettvis kamp for sine demokratiske og nasjonale rettar. Staten som Milosevic leier kjempar ein urettvis krig.

USA har nytta dette høvet til å prøve å utvide interessesfæren sin i området ytterligare. Dei har tilsynelatande tatt parti for ein av partane i borgarkrigen, kosova-albanarane. Dei har fått dei andre NATO-landa til å gå inn for eit utkast til avtale mellom NATO og Serbia som tyder at ikkje berre Kosova, men heile Serbia reelt sett vil bli okkupert av NATO-troppar dersom avtalen blir sett ut i livet (Rambouillet-avtalen, anneks II, punkt 8.). Dette var eit krav som Milosevic sjølvsagt ikkje kunne gå med på utan å gi opp det nasjonale sjølstendet til staten sin. Det var altså ein provokasjon som ikkje kunne gi noka politisk løysing, men som tvert imot skulle gi eit påskott til å angripe Serbia. Og med dette som utgangspunkt har dei fått dei andre NATO-landa med på å gå til krig mot Serbia og å bombe i sund heile den serbiske infrastrukturen. Dette er ein urettferdig krig. Milosovic sin kamp mot angrepet er rettferdig.

Alt dette er gjort utan vedtak i FN og altså utan noko folkerettsleg grunnlag. Einaste grunnlaget er den naturlige harmen blant folk mot den brutale etniske reinsinga som foregår mot kosova-albanarane. I året før krigen begynte reknar dei med at om lag 2000 kosova-albanarar blei drepne og mange måtte flykte, mellom anna til Noreg der regjeringa ikkje meinta at det var så farleg for dei heime at dei kunne få asyl her.

Marxismen, imperialismen og det nasjonale spørsmål

Ifølge ein marxistisk analyse vil den borgarlege nasjonalismen alltid føre til slike resultat. Dette er fordi den borgarlege nasjonalismen har ein grunnleggande tendens til å herske gjennom å splitte og derfor sette den folkegruppa som den her-

skande klassen tilhøyrer over alle andre.

Den herskande klassen har i dag eit hovedmål med all politikken sin, det er den såkalla globaliseringa. Dette er eit anna og meir vagt ord for det som marxistar kallar imperialisme og som ligg innebygd i kapitalen sjølv når han har nådd det monopolistiske stadiet sitt. Dette kan du lese om i Lenin: *Om imperialismen*.

Det viktigaste momentet i globaliseringa, eller altså imperialismen, er monopolkapitalen sine investeringar utanfor sitt eige land for å skaffe seg størst mulig avkastning, eller profitt. Det andre er røving av andre statar sine råmaterialar eller råstoffar. Og det tredje er tileigninga av billeg arbeidskraft både i form av flyktningar og i form av låge løner i interessefærane. Dette har skjedd og skjer både i det gamle Jugoslavia og i Slovenia, Kroatia og Bosnia.

Under den borgarlege nasjonalismen har det vore marxistane si linje at alle nasjonar har rett til eigen statleg eksistens, dvs. til å bli nasjonalstatar. Dette tyder at andre statar ikkje har rett til å blande seg inn utanfrå og bestemme denne saka. Men det har også vore marxistane si linje å kjempe mot den imperialistiske og sjåvinistiske hovedkarakteren som den eigne staten sitt borgarskap driv i retning av. Difor kjempar marxistane mot den eigne staten sin imperialisme utanfor eigne grenser og mot den eigne borgarlige staten sin undertrykking av etniske grupper og andre minoritetar inne i den eigne staten. Ifølge den marxistiske analysen er ikkje den moderne staten ein etnisk eller religiøs fellesskap. Han er ein fellesskap av medborgarar der alle skal vere like for den borgarlege loven. Å ta utgangspunkt i rase, etnisitet, religion tener berre til å splitte nasjonalstaten.

I høve til ein marxistisk analyse er ikkje nasjonen og det nasjonale spørsmålet noko stillestående som ikkje endrar seg med tida og i høve til forskjellige samfunnssystem. Difor snakkar marxistar om fire etappar i framveksten av nasjonen.

Den første etappen er den lange historia då det blei lagt visse grunnlag for at nasjonar kunne vokse fram. Dette er heile tida før kapitalismen si tid. I denne lange historiske perioden vaks det frem visse grunnlag for dei varige menneskelige fellesskapa som seinare blei til nasjonar. Vi kan nemne elementa felles språk, territorium og kulturell fellesskap.

Nasjonalstatar av medborgarar

Men først med kapitalismen kunne desse områda bli smelta saman i ein nasjonal einskap gjennom opprettinga av ein nasjonal marknad med dei økonomiske og kulturelle sentra som følgjer av dette. Dette er den andre etappen i framveksten av nasjonane. Borgarskapet var den samfunnsklassen som var hoveddrivkrafta i denne utviklinga. Så lenge desse nasjonane først og fremst sto i motsetnad til den gamle føydale ordninga, så spelte borgarskapet ei progressiv historisk rolle. Frå denne tida har vi også dei delane av den borgarlige samfunnsteorien som er demokratisk og framtidsretta. Til dømes så var ikkje desse nasjonane noko fellesskap grunna på etniske eller religiøse forskjellar. Dei var grunna på teorien om medborgaren med medborgarlege rettar. Alle som blei definert som medborgarar og som budde innanfor nasjonalstatenen sine grenser var likestilte innafor retten (den borgarlige retten som var bygd opp rundt den private eigedomsretten) og derfor ikkje diskriminerte som medborgarar, men ut frå om dei hadde privateigedom eller ikkje. Dei var altså i prinsippet ikkje diskriminert som medborgarar i nasjonen, men som ikkjeeigarar i det sivile liv.

Imperialiststatar

Men med tida blei den borgarlige nasjonen utgangspunkt for borgarskapet sin trong til å erobre investeringsområde, marknader, råvarer og billig arbeidskraft utanfor grensene av den eigne nasjonen, dei borgarlige statane endra karakter og blei imperialistiske. I dag er dette tilfelle med mange statar, men vi treng ei grundigare undersøking for å seie om det finns nokre unnatak frå denne regelen.

Marxistisk teori om nasjonen under sosialismen

For at arbeidarklassen skal kunne oppheve kapitalismen, må arbeidarklassen ifølge Marx, oppheve seg til nasjonal klasse. Han må ta statsmakta frå borgarskapet og opprette sitt eige demokrati, som kvilar på eit klassediktatur over borgarskapet. Dette plar vi kalle ein sosialistisk revolusjon som opprettar ei proletarisk-politisk statsmakt. Dette er denne tredje fasen i utviklinga av nasjonane.

I høve til nasjonane seier den marxistiske teorien at kommunistane i denne epoka må gå i spissen for at dei forskjellige nasjonale minoritetane innan statsgrensene må få utvikle særtrekka sine friast mogeleg for at dei skal få størst mogeleg fordel av den statlege fellesskapen. Dette gjeld område som økonomi, språk, kultur og den forma for politisk sjølvstyre som den nasjonale minoriteten meinar han treng for å utvikle området sitt. Dette siste gjeld også om den nasjonale minoriteten meiner å ha konstituert seg som nasjon og vil lausrive seg politisk og bli ein eigen sjølvstendig stat.

Historiske erfaringer med nasjonar og sosialisme

Dersom den sosialistiske staten er omringa av kapitalistisk imperialisme og imperialistiske stormakter og dersom det økonomiske grunnlaget i denne staten ikkje er svært godt utvikla, vil dette vere svært vanskeleg og kanskje umogeleg. Dei imperialistiske stormaktene vil heile tida jobbe ovafor minorietetar inne i den sosialistiske staten for å destabilisere og svekke denne. Ein viktig metode er å piske på nasjonale motsetnader inne i den sosialistiske staten slik at dei kan få brote i stykker den sosialistiske staten i mindre delar som det er lettare å ta økonomisk og politisk makt over.

Med ein veik sosialistisk økonomi vil ikkje den sentrale statsmakta kunne oppfylle ein god del av ønska til folka i minoritetsnasjonane og til dei nasjonale minoritetane. Nett som dei ikkje kan oppfylle ein god del av ønska til dei forskjellig enkeltindivida i den sosialistiske staten. Her er eit stort beite for dei inne i den sosialistiske staten som vil ha vekk sosialismen. Dei kan blåse til misnøye og få til rørsler som kamuflerer seg som demokratiske, men som i røynda berre har som mål å likvidere det proletariske demokratiet og innføre det borgarlige demokratiet att, dvs. innføre det borgarlige klassediktaturet over proletariatet att. Desse kreftene vil få

hjelp og støtte av heile propagandaapparatet i den imperialistiske verda som berre ventar på å få tilgang til dei avstengde marknadene. Denne støtta vil ofte kamuflere seg som kamp mot diktatur og for demokrati.

I denne situasjonen kjem leiinga for den sosialistiske staten i ei svært vanskeleg stilling. Det kan hende at han ikkje har økonomisk grunnlag for å komme i møte dei rettferdige krava frå nasjonale minoritetar, han må la dei lausrive seg eller bli anklaga for å ikkje vere demokratiske. Samstundes veit han at viss fleire slike minoritetsnasjonar lausriv seg frå den sosialistiske staten, så står denne staten svekka tilbake og vil også sjølv lettare falle for press frå imperialismen.

Leiarane vil prøve å utvikle økonomien så fort det lar seg gjøre, og kanskje fortare. Kan hende dei kjenner seg pressa til å drive opp tempoet utan nok politiske diskusjonar og tilpassing. Dei tar i bruk byråkratiske metodar. Så vil dei kanskje prøve seg med kompromissar osv., men dei vil kanskje også ta tiltak for å kontrollere opposisjonsrørslene rundt omkring for at ikkje den sosialistiske staten skal sprekke i sund over heile fjøla. Dei får motseiingar i øvste statsleiinga, eller i leiinga for det kommunistiske partiet, eller mellom forskjellige parti. Og dei reinskar kanskje ut folk som står på mindretalslinjer, eller som er usamd med en sterkaste gruppa i leiinga. Alt beste meining, og alt utan særlig mange andre alternativ.

Med ein varig bruk av slike kontrolltiltak er dei inne på den farlige vegen der avstanden mellom styrande styrte veks att, og der det blir lagt grunnlag for ein herskande kaste som etter kvart tenderer i retning av å bli ein ny herskande klasse. Vi får utvikling av det som i Sovjet er blitt kalla "gulag", arbeidsleirar, fengslar, likvidering osb. på politisk grunnlag.

Og når det er komme så langt, så er det bare eit spørsmål om tid før denne klassen vil gripe makta og innføre eit system der dei verkeleg kan utnytte at dei er ein herskande klasse, nemleg kapitalismen. Dette har vi sett både i Sovjet og i det tidlegare Jugoslavia, der det altså ikkje berre har vore ei statlig oppløysing, men der dei nye mindre statane i området er blitt lagd direkte under stormaktene sine interessefærer. Med unnatak av Den føderale republikken Jugoslavia (Serbia, Vojvodina, Montenegro og Kosova fram til i dag i alle fall (15.04.1999)).

Andre stader, som i Kina, har den nye herskande kasten klart å halde på den statlige einskapen gjennom ein fase med innføring av kapitalisme og danning av ein ny ikkjeproletarisk herskande klasse.

Dette har vore nokre av dei viktigaste motsetnadene som sosialismen i dette århundret har rørt seg innanfor. Viss vi ikkje kjenner til dette, vil vi ha ei idealistisk oppfatning av historia i denne epoka og vi vil demonisere og kanonisere politisk retningar, parti og leiarar på feil grunnlag.

Ein ny situasjon ved inngangen til 2000-talet

Men like viktig er det at vi no, ved starten på neste årtusen, er i ferd med å forlate denne situasjonen. For første gong sidan 1917 erobrar den moderne kapitalismen, dvs. imperialismen alle delar av verda. Alle motsetnader vert drivne til spissen sin. Samstundes som det er ei enorm utviklinga av produktivkrefter (teknologi osv.) blir det også øydelagd produktivkrefter i ei mengd som vi kanskje aldri har sett før, sjølv under 2. verdskrigen. I tillegg til supermakta USA prøver no dei imperialistiske statane i Europa å skape ein ny supermakt her, Europaunionen, som kan ta opp konkurransen om verdshegemoniet med USA. Kina veks også fram som ei mogeleg ny supermakt innan nokre tiår. Stormakta Japan er inne i store vanskar for tida. Alt dette gjør at rivaliseringa mellom super- og stormakter vil skjerpe seg til. Dette vil svekke dei.

I denne situasjonen veks også tendensen til overproduksjonskriser og depresjon i økonomien. Einaste måten å komme over dette på er å få "fart" på økonomien att. Den sikraste måten for å klare det er omfattande krigar utanfor eige territorium. For USA var 2. verdskrigen den store hjelpa til å blir verdas supermakt nr. 1 og det har dei ikkje gløymd der. Det er ikkje tilfeldig at USA starta krigen mot Irak då økonomien i USA sto like framfor ein nedgangskonjunktur tidleg på 90-talet og at dei startar krig mot Serbia like ved inngangen til den forventa nedgangskonjunkturen i år 2000. Her fell økonomiske behov saman med USA sine behov for interessesfærar i dei tidligare sosialistiske statane i Europa.

Oppgåvene til kommunistane og anti-imperialistane

Arbeidarklassen og dei undertrykte nasjonane i verda vil utover i neste århundret måtte gripe statsmakta i ei mengd statar for å legge grunnlaget for å gjøre sosialismen til det leiande politisk-økonomiske systemet i verda. Klarar vi ikkje dette vil vi kverne rundt i ei evje av religions- og rasekrigar, av mafia og politisk og sosialt anarki. Det er også mulig vi vil gå til grunne som menneskeart. Men det er godt mulig at arbeidarklassen kan klare å ta den politiske makta frå borgarskapet i mange nok og sterke nok stater. Når det har skjedd kan vi slippe unna den skrutvinga som dei sosialistiske statane i dette århundret har jobba innanfor. Då vil det, utfrå dei hardaste og mest brutale kampar som vi ikkje slepp unna, kunne opne seg heilt nye vilkår for ei menneskelig utvikling på jorda. Og då vil det endelig bli vilkår for å kunne gå vidare frå denne første og politiske fasen av kommunismen, til den andre og høgare fasen av kommunismen der klassane, statane, den fiendtlige motsetnaden mellom andeleg og manuelt arbeid og mellom by og land er opphevd og med det grunnlaget for alle dei fiendtlige motsetnadene mellom menneska og mellom menneska og naturen rundt. Då er vi framme ved den tilstanden der individa innanfor heile menneskefellesskapen kan oppnå fridom frå naud, utbytting og undertrykking og fridom til utøving av alle dei skapande evnene sine til beste for seg sjølv og kollektivet. Dette er altså den fjerde fasen i utviklinga av staten: med den utvikla kommunisme vert han opphevd.

Det er i denne verda med beinhard imperialistisk rivalisering og økonomiske kriser at vi kommunistar og sosialistar, i eit lite land i Europa som er truga av EU- og USA-imperialismen og samstundes er imperialistisk sjølv, skal gjøre vårt til å skape sosialisme og kommunisme i verda. Ikkje noko glansbilete av ein framtidig kommunis-

men eller sosialisme kan endre på det. Ein optimisme i dagens verd kan berre springe ut av ei djup overtyding om at Marx har rett i at proletariatet er ein klasse som kan oppheve borgarskapet si politiske makt og opprette ei menneskelig verd gjennom sin organisering og kamp. Og at dei berre kan klare å ta dei første stega i denne retninga ved hjelp av en brei einskapsfront der alle som vil oppheve den nasjonale undertrykkinga og kapitalismen er velkommen, ved hjelp av ei væpna makt og ved hjelp av leiinga til eit kommunistisk parti med mykje erfaring.

Abonnér på KLASSEKAMPEN

Abonnér på Klassekampen!

Abonnement på Klassekampen hver dag i

☐ 1 år for kr. 1 600.- ☐ 6 mnd for kr. 825.- ☐ 3 mnd for kr. 420.-

Abonnement på Klassekampen lørdag:

☐ 1 år for kr. 590.- ☐ 6 mnd for kr. 300.-

Kampanjepriser - gjelder fram til 1.8.99

Ring Abonnementservice: 22 05 95 70, eller send inn kupongen!

Navn: _____

Adresse: _____

Postnr: _____ **Sted:** _____

Tlf. privat: _____ **Start avisa fra:** _____

Dato: _____ **Sign.:** _____

(Svarslipp frå lysing i hefte om Balkankrigen frå AKP)

Klasse-kampen betaler portoen

Svarsending

Avtalenr. 91 1000/145

Klassekampen

Grønland

0133 OSLO

Vinne en fred

Nå skjer det: De bomber, de bomber igjen,
de dreper barn og kvinner og menn,
De dreper et land, de brenner en jord
de kaller det forsvar – et hyggelig ord –
men angrep med fly og raketter er det
de praktiserer sitt forsvar med

De satt der i sine lukkede rom
og tegnet et kart over liv og død.
De la sine planer og strategier
og kalkulerte med sorg og nød.
Krig er aldri uskyldig idyll,
sa de – men det er Milosevic' skyld.
Det er han som er bøddel og han alene,
sa de – og vasket hendene rene.

Vi visste det ikke – sier de nå
at krigen ble så langvarig og rå,
med hundretusener på flukt fra sitt hjem.
Vi visste det ikke – det var ikke dem
vi ville ramme, men bare tyrannen,
han som tente på Balkan-brannen.

Visste det ikke? Så lettvint er dét,
når krigen ikke ble en suksess.
Men ansvaret NÅ for det som skjer
det har hver eneste offiser,
hver eneste lydige NATO-lakei
som viker unna for ordet NEI.
Ansvaret har vår regjering som sier
at krig er veien til fred – mens de tier
om hatet som vokser fra dag til dag
og gir freden et varig nederlag.

Nå skjer det: De bomber, de bomber igjen,
de dreper barn og kvinner og menn.
De dreper en framtid der håpet gror,
for det gror bare hat på en utbrent jord.
her er det humaniteten som taper,
her er det angsten og nøden som skaper
en sorg som aldri, aldri forsvinner.
Her er det skammen som vinner.

Nå skjer det: De bomber, de bomber igjen,
de dreper barn og kvinner og menn.
Og vi som er trygge, vi som er fri,
vi som er i et demokrati
– nå bruker vi vår rett til å gå
mot våpen og vold: STOPP KRIGEN NÅ!

Sidsel Mørck

Vinne en fred *ble skrevet spesielt til antikrigsdemonstrasjonene lørdag 17. april, og framført av Sidsel Mørck selv foran Stortinget.*

Pris 30,- kr